

APPELL

Utgitt av: Norsk Folkehjelp • www.folkehjelp.no • 2/2026

Bruker fritida på sanitet og redning

Side 22

APPELL

Tidligere Melding, Helsa, Helse Miljø Trivsel,
Norsk Folkehjelp og Magasinet Norsk Folke-
hjelp

Utgiver: Norsk Folkehjelp
Nr.2, 2026. Årgang 86

Postadresse:
Postboks 8844 Youngstorget
0028 OSLO

Besøksadresse:
Norsk Folkehjelp
Stortorvet 10, Oslo

Telefon: 22 03 77 00

Internett: www.folkehjelp.no

Redaktør: Torunn Aaslund
E-post: taa@npaid.org

Medarbeidere dette nummer:
Sissel Fantoft, Johanne Hovland, Marte
Østmoe, Hilda Klaveness, Ida Kroksæter,
Morten Ødegaard, Kjetil S. Grønnestad,
Audun Bringsvor, Inger Sylvia Johannesson,
Lisbet Kannick, Kirsti Knudsen, Ameck
Gillian Ayong, Alf Begin og André Kjærnsli.

Grafisk utforming: LO Media
Trykk: Ålgård Offset AS, Ålgård
Opplag: 30 262

ISSN 0804-7758

Annonsekontakt:
Arild Halsne, tlf.: 915 90 578
E-post: arild@hrme.no

Redaksjon avsluttet: 2. oktober

Signerte artikler gir ikke nødvendigvis
uttrykk for Norsk Folkehjelps syn.

Ønsker du å bli medlem? Kontakt oss
på telefon 22 03 77 00, eller besøk
oss på www.folkehjelp.no

Norsk
Folkehjelp

Fagpressen
Opplagskontrollert

LEDER

Jeg er stolt

Jeg er stolt av å tilhøre en organisasjon som setter ned foten for galningen i Det hvite hus i Washington og hans horder av korrupte sykofanter. Å si nei til 400 millioner kroner var ikke enkelt. Det har rammet Norsk Folkehjelp hardt, men i det minste kan vi ta oss gjennom vanskelige tider med rak rygg. Jeg håper at flere – både organisasjoner, politikere og stater – kan følge vårt eksempel.

Jeg er stolt av det arbeidet våre ansatte og partnerorganisasjoner i Palestina fortsetter å gjøre til tross for umenneskelige levekår. De opprettholder innsatsen i møte med kynisk systematisert vold som har som mål å fordrive et helt folk.

Jeg er stolt av våre partnerorganisasjoner i Sør-Afrika som står skulder ved skulder med forfulgte immigranter i et av verdens mest ulike land. Det hadde ikke vært vanskelig å forstå at enhver hadde nok med seg og sine.

Jeg er stolt av vår historie, med røtter i kampen mot fascismen under den spanske borgerkrigen eller da vi på 90-tallet støttet voldtatte kvinner på Balkan. Historien forteller oss hvem vi er, og hvor viktig det er at vi fortsetter å kjempe mot urett.

Og jeg er stolt av at vi hver dag hele året gjennom har tusener av frivillige som bruker sin egen fritid på å gjøre våre lokalsamfunn trygge, enten de bruker en ferieuke for å ha vakt på Norway Cup, deltar på sommerleir for ungdommer eller stiller opp for å lete når noen har gått seg bort.

Ikke minst er jeg stolt av frivillige som Hege Hermansen, som etter at hun overlevde det grusomme terrorangrepet på Utøya har jobbet seg gjennom noen mørke år og nå har kommet ut på den andre siden, funnet kjærligheten og ser lyst på framtida. Hvert år reiser hun tilbake til Utøya for å passe på ungdommene der.

Fordi vi sto opp mot presset fra den amerikanske administrasjonen og sa nei til penger med uakseptable betingelser, kan vi fortsatt se våre medlemmer, ansatte og samarbeidspartnere i øynene og fortelle at vi står for det samme i dag som vi gjorde i går.

Det er jeg stolt av.

Torunn Aaslund
Torunn Aaslund
Redaktør

INNHold

FØLG NORSK FOLKEHJELP

Tema: Bruker fritida på sanitet og redning. FOTO: ALF BERGIN

AKTUELT

- 04** Mister alt på Vestbredden
- 08** Sør-Afrika, et utdanningssystem i forfall
- 10** Fremmedfrykt i Sør-Afrika
- 12** Mineryddere for en dag
- 14** Kolomak – byen med det store hjertet
- 16** Kvinner – krigens skjulte ofre
- 18** Spaniahjelpen: «Je suis Yolanda»

TEMA: BRUKER FRITIDA PÅ SANITET OG REDNING

- 22** God stemning på Norway Cup
- 26** Sommerleir: Vekket grytidlig til nattøvelse
- 30** Nytt redningssenter kutter responstida ved Preikestolen
- 32** Utøya – på vakt for ungdommen
- 36** Hege Hermansen: Hjem til Utøya 15 år etter terroren

FASTE ANNONSER

- 41** Støtteannonser
- 42** Støtteannonser fra lokale klubber og foreninger
- 43** Hovedsamarbeidspartnere og regionskontorer

Forsidebilde:

På Utøya har Hege Hermansen opplevd sin verste dag. Og mange år senere en av sin aller beste dag. Nå ser Hege lyst på framtida igjen.

FOTO: MORTEN ØDEGAARD

↑ *Israelske bosettere angriper propalestinske aktivister ved en bosetterutpost i den palestinske landsbyen Jannatah sør for Betlehem.*
 FOTO: ILIA YEFIMOVICH/AFP/NTB

Mister alt

Israelske bosetteres angrep på palestinske bønder og deres livsgrunnlag på Vestbredden fortsetter å eskalere. – Den gylne olivenolja farges rød av blodet til palestinske bønder og deres barn, sier Abbas Milhem, leder i Palestinian Farmers Union (PFU).

Tekst: Sissel Fantoft

Foto: Palestinian Farmers Union

– Situasjonen er katastrofal. Israelske bulldosere ødelegger tusenvis av oliventrær hver natt, samtidig som bosetterangrepene fortsetter, forteller Milhem.

En fersk rapport fra PFU dokumenterer

hvordan vold, ødeleggelser og begrenset tilgang til jord rammer palestinske bønder og lokalsamfunn på Vestbredden.

– Bøndene er pessimistiske og frykter en blodig høst på grunn av de økende bosetterangrepene. Mange vet ikke engang om de vil få tilgang til jorda si og årets olivenavling, sier han.

I Sa'ir ble 17 år gamle Karim Sanad Raja Shalaldeh skutt og drept 21. august. Palestinske myndigheter oppga at han ble drept av israelsk bosetterild, mens det israelske militæret hevder at en sikkerhetsansvarlig åpnet ild etter at palestinere hadde kastet stein mot israelere i området.

I AL-Mughayyir har bonden Montaser

↑ Israelske bosettere setter fyr på flere hundre år gamle oliventrær i Burqa utenfor Ramallah.

Abdullah Saeed Al-Hamayel mistet tilgangen til jordbruksområdene sine. Under et nattlig angrep skal bosettere ha lagt gift i dadler som ble gitt til kua hans. Neste morgen fant han dyret dødt. Kua bidro til å forsørge en familie på ni, blant dem to universitetsstudenter og tre skolebarn.

Milhem mener at Israels folkemord på palestinerne tar forskjellige former. I Gaza blir sivile drept av bomber og militære angrep, mens på Vestbredden foregår det etnisk rensing.

– Når oliventrær blir ødelagt, brent eller revet opp, rammer det levebrødet til tusenvis av palestinske familier. Det å ta livsgrunnlaget fra mennesker som ikke har noen steder å dra, er også folkemord, fastslår han.

Økende bosetting. Konflikten på Vestbredden handler om land, ressurser og rettigheter.

– Israelske myndigheter har drevet fram en vekst i bosettinger, som støttes av et helt apparat av departementer, regionale råd, entreprenører, veier, strøm- og vannforsyning, forklarer midtøstenforsker Kjersti Gravel-sæter Berg, som er førsteamanuensis ved Høgskolen NLA og forfatter av boka *Palestina: Fakta på bakken*.

Bosetterbevegelsen har også sterke støt-

↑ Kjersti Gravel-sæter Berg.

tespillere i regjeringen, med finansminister Beza-lel Smotrich og nasjonal sikkerhetsminister Itamar Ben-Gvir som sentrale forkjempere. Smotrich bor selv i bosettingen Kedumim. – Før 2023 lå mer av bosetterpolitikken under militæradministrasjonen, og formelt under forsvarsdepartementet. Nå er myndighet overført til sivile israelske regjeringsorganer, slik at Smotrich har fått ansvar for bosettings-spørsmål. Da administrerea i større grad området som Israel, og ikke som et midlertidig okkupert territorium, forklarer Berg.

Total rettsløshet. Vestbredden er delt inn i områdene A, B og C. Område C utgjør mer enn 60 prosent av territoriet og er under full israelsk militær og sivil kontroll.

– Område A og B blir som øyer i en innsjø av område C, med bosettinger og et eget veinett på kryss og tvers. Palestinerne som bor i område C har ingen politibeskyttelse og er omgitt av bosettinger og reiserestriksjoner, forteller hun.

Den israelske hæren har ansvaret for sik-

Dette skjer på Vestbredden

- Mer enn 750 000 israelske bosettere bor på den okkuperte Vestbredden, inkludert Øst-Jerusalem, fordelt på 147 bosettinger og et voksende antall utposter.
- I 2025 godkjente israelske myndigheter framtidig etablering av 54 offisielle bosettinger på Vestbredden. I tillegg ble 86 nye utposter etablert i løpet av året.
- Planer for 63 311 boliger i bosettinger på Vestbredden og i Øst-Jerusalem ble fremmet gjennom planprosesser i 2025 – mer enn dobbelt så mange som i 2023.
- FN registrerte 1828 bosetterangrep som førte til personskade eller skade på eiendom i 2025 – i gjennomsnitt fem om dagen. Det er en økning på 54 prosent fra 2023.
- Ni palestinere ble drept og 838 skadet i bosetterangrep i 2025.
- Gårds- og gjeterutposter kontrollerer effektivt mer enn 1,07 millioner dunam, om lag 18 prosent av Vestbredden. Én dunam tilsvarer 1000 kvadratmeter. Bare i 2025 økte området som bosettere tok kontroll over gjennom slike utposter med rundt 300 000 dunam.
- 118 palestinske gjetersamfunn og grupper ble fordrevet mellom 2023 og 2025, hovedsakelig som følge av bosettervold, manglende tilgang til beiteområder og vann og mangel på effektiv beskyttelse fra myndighetene.
- 93 prosent av israelske politietterforskninger av bosetterangrep mellom 2005 og 2022 ble avsluttet uten tiltale.

KILDER: FNS HØYKOMMISSJØR FOR MENNESKERETTIGHETER (OHCHR): *Israeli settlements in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and in the occupied Syrian Golan* og *EU: 2025 Report on Israeli settlements in the occupied West Bank, including East Jerusalem*.

kerheten rundt bosettingene. Berg har flere ganger selv sett soldater unnlåte å gripe inn når bosettere angriper palestinere.

– Når jeg snakker med palestinske organisasjoner, beskriver de en total rettsløshet. Når sannsynligheten for å bli straffet er svært liten, senkes terskelen for å bruke vold, sier hun. →

↑ Abbas Milhem, leder i Palestinian Farmers Union (PFU) forteller om en katastrofal situasjon på Vestbredden. FOTO: HILDA KLAVENESS

I skyggen av Gaza. Bosettervolden var omfattende også før Hamas' angrep på Israel 7. oktober 2023, men har siden økt kraftig.

– Mange israelske bosettere oppfatter seg som truet etter 7. oktober. I deres virkelighetsforståelse befinner Israel seg i en eksistensiell krig, sier Berg.

Ben-Gvir har liberalisert tilgangen til våpen, flere utposter er etablert tettere på palestinske lokalsamfunn, og regjeringen står bosetterbevegelsen nærmere enn tidligere.

– Mens oppmerksomheten har vært rettet mot Gaza, har vi sett en dramatisk økning i bosettervolden på Vestbredden. Også måten israelske politikere har forsvart krigføringen i Gaza på, er med på å legitimere bosetternes vold. Hvis dem de angriper er tilstrekkelig dehumanisert, blir terskelen for å angripe mye lavere, sier hun.

For familiene som presses bort, er konsekvensen at det som er bygget opp gjennom generasjoner går tapt.

– Det er ikke slik at de har et annet sted å dra, dette er livsgrunnlaget deres. De mister jord, dyr, hus og det familiene har arbeidet for gjennom flere tiår.

Fra ord til handling. Utpostene er ikke bare spørsmål om hvor bosetterne bor. En midlertidig militær utpost kan etterfølges av veier, infrastruktur og sikkerhetstiltak, og så blir den gradvis sett på som permanent.

– Dette er ikke vanlige byggefelt. Det dreier seg om å ta over og kontrollere land.

↑ En palestinsk mann undersøker en utbrent bil etter et angrep fra israelske bosettere mot palestinske i landsbyen Jalud sør for Nablus på Vestbredden. De skadet også kraftlinjene mellom landsbyene Jalud

For noen er begrunnelsen sikkerhet, for andre demografi, mens deler av bosetterbevegelsen mener de har en gudegitt rett til landet. Det å bygge bosettinger handler også om å endre den demografiske sammensetningen. Når stadig større områder knyttes til Israel, er det vanskelig å forstå det som noe annet enn skritt i retning av annektering, sier Berg.

I en rådgivende uttalelse i 2024 fastslo Den internasjonale domstolen at Israels fortsatte tilstedeværelse i det okkuperte palestinske territoriet er ulovlig, og bekreftet at bosetningspolitikken er i strid med folkeretten. Domstolen slo også fast at Israel må stanse all ny bosettingsaktivitet og evakuere bosetterne fra det okkuperte territoriet.

– Det er viktig å forstå at dette ikke bare handler om voldelige bosettere. Den israelske staten har vært dypt involvert i å utvikle hele systemet, påpeker hun.

I flere tiår har europeiske land fordømt bosettingsutvidelsene. Nå mener Berg det er tegn til at enkelte land forsøker å ta steget fra ord til handling.

– Faren med dommer og resolusjoner er at de blir liggende i en skuff som fine ord på et papir. Men hvis stater bruker dem som grunnlag for sanksjoner eller handelsbegrensninger, begynner de å få en reell betydning. Det er ikke noe stort, blinkende håp. Men målt opp mot å gjøre ingenting, er det en viktig endring, sier hun.

hjem. Israelske bosettere satte fyr på biler, kastet stein mot hus og skrev hebraiske slagord på bygninger og Telfit nær Nablus på Vestbredden. FOTO: NASSER ISHTAYEH / SOPA IMAGES / SHUTTERSTOCK (17044080A) / NTB

Internasjonal beskyttelse. Da verdensledere samlet seg til FNs generalforsamling i New York i september, møtte utviklingen på Vestbredden kraftig kritikk. FNs generalsekretær António Guterres advarte om at vold, fordrivelse og israelsk bosettingsutvidelse «bulldoser veien til fred» og skaper frykt for etnisk rensing.

Også Frankrikes president Emmanuel Macron og Storbritannias statsminister Andy Burnham rettet sterk kritikk mot Israels politikk på Vestbredden. Norges utenriksminister Espen Barth Eide beskriver ekstreme bosettere som terrorister.

Abbas Milhem har liten tro på flere for-
dømmelser.

– Politikere kan holde sterke taler, men det vi trenger er handling. Flere ord hjelper ikke de palestinske bøndene. Internasjonal beskyttelse av bøndene og sanksjoner mot voldelige bosettere, og også mot institusjoner, selskaper og givere som finansierer eller støtter bosettingene, er veien å gå. Så lenge bosetterne opplever at de står over loven, er det ingenting som stanser dem fra å fortsette å trappe opp angrepene. Uten handlekraft fra det internasjonale samfunnet frykter jeg flere massakrer og ødeleggelser. La oss få den vakre, gylne fargen tilbake til olivenolja, sier han.

↑ For mange palestinske familier er oliventrærne selve livsgrunnlaget. Når trærne ødelegges, forsvinner også inntekten.

Palestinske bønder på Vestbredden – august 2026

- 1794 dokumenterte angrep mot palestinske bønder, jord, eiendom og produksjonsmidler.
- 10 385 oliven-, sitrus- og guavatrær samt drueplanter ble revet opp, brent, hogd ned eller på annen måte ødelagt.
- 5,2 millioner dollar i dokumentert skade på frukttrær alene.
- 126 personer ble skadet.
- 188 husdyr ble drept eller stjålet.
- 14 825 dunam jord ble kunngjort for konfiskering.
- Brorparten av disse arealene lå i områdene Al-Eizariya og Az-Za'ayem, og ble konfiskert i forbindelse med planer om nye bosettinger og utvidelse av eksisterende.
- 975 angrep var rettet mot boliger, eiendom, kjøretøy, husdyr og sivile, mens 819 angrep rammet trær og avlinger.
- 15 nye bosettingsutposter ble etablert. Seks utposter ble samtidig kunngjort omgjort til permanente bosettinger.

KILDE: PALESTINIAN FARMERS UNION (PFU)
– RAPPORTEN *Israeli Settler Attacks – August 2026*.
Tall og dokumentasjon i rapporten er samlet inn og verifisert gjennom PFUs nettverk av feltkoordinatører på Vestbredden.

Sør-Afrika svikter barn og unge:

Et utdannings-system i forfall

– President Ramaphosa og hans administrasjon er anti-svarte og anti-fattige, sier Nontsikelelo Dlulani, regionleder i Equal Education i Cape Town. Påstandene er ikke grunnløse: Organisasjonen har de siste årene dokumentert store forfall og frafall på Sør-Afrikas skoler, der barn i townships og fattige provinser rammes hardest. Derfor tar Equal Education barnas sak til retten.

Tekst og foto: Johanne Oleah Hovland

«Regjeringen vil fortsette å investere i å utvide tilgangen til grunnleggende utdanning av god kvalitet og forbedre resultatene i våre offentlige skoler.» Dette var president Ramaphosas erklæring da han nettopp hadde blitt president i Sør-Afrika i 2018. Åtte år senere har Equal Education testet løftene hans. De er lite imponert over regjeringens arbeid for barn og unges utdanning.

– I realiteten gikk de reelle utgiftene per elev til grunnskoleutdanning ned med 8,5 prosentpoeng mellom 2018 og 2025. Sør-Afrikas skoler er i forfall, sier Nontsikelelo Dlulani når vi møter henne i Khayelitsha, som regnes som en av de fattigste og farligste bydelene i Cape Town.

Her bor folk tett i tett i skur uten innlagt vann og strøm, og volds- og kriminalitetsratene er høye. Samtidig er Khayelitsha noe mer enn sitt fryktede rykte, og Dlulani er en av dem som kjemper for at barna som vokser opp her skal få trygge og gode oppvekstvilkår – på skolen og i nabolaget.

Hun har vært med i organisasjonen siden 2009. Først som «equalizer» på videregående, deretter som frivillig aktivist og nå som leder av organisasjonens største avdeling i provinsen Western Cape. En «equalizer» er en elev, forelder eller innbygger i lokalmiljøet som

jobber for å sørge for at skolene har god nok infrastruktur, utdanningsmateriell og ressurser.

– Årsaken til at vi må ha frivillige til å passe på skolene, er at myndighetene ikke gjør jobben sin. Det står urovekkende dårlig til, spesielt for barna som vokser opp i fattige provinser og i townships. Vi ber ikke om fancy forbedringer. Vi krever at skolene får bibliotek, toaletter og at ikke 100 elever må dele på én lærer, sier Nontsikelelo Dlulani.

Retten til utdanning. Equal Education er en av mange grasrotorganisasjoner Norsk Folkehjelp støtter og samarbeider med i Sør-Afrika. Det er en demokratisk organisasjon som jobber for elevers rett til utdanning, med et spesielt fokus på de fattigste barna. Organisasjonen ble stiftet i 2008, og har i dag rundt 6000 aktive medlemmer i fem av landets ni provinser.

– Sør-Afrika har flere ganger blitt kåret til verdens mest ulike land, noe som vises tydelig i skolesystemet. Samtidig er vi glad for at Sør-Afrika er et demokrati med ytrings- og forsamlingsfrihet, noe som gjør det mulig å drive en organisasjon som Equal Education, sier Ameck Ayong, leder for Norsk Folkehjelps kontor i Sør-Afrika, Nontsikelelo Dlulani understreker at utdanning er et viktig virkemiddel for å bekjempe de økonomiske forskjellene i samfunnet.

↑ Nontsikelelo Dlulani og Makanatsa Ziyambikjem veien til et utrygt sted for barna.

↑ Nontsikelelo Dlulani har vært med i Equal Education siden 2009.

– Her i Cape Town er det meste bokstavelig talt veldig svart-hvitt. I den rike, hvite bydelen Camps Bay deler noen få elever på én lærer. De har iPad, Internett og tilgang til alt de trenger. De har en trygg skolevei og foreldre som kan kjøre dem. En liten kjøretur unna finner vi townships med 130 elever på ett klasserom uten bøker. De mangler tilgang til toaletter, og har en utrygg skolevei preget av kriminalitet. Klasseforskjellene definerer elevenes liv, derfor er vi opptatt av å kjempe mot forskjeller fra barna er små. Skolen har

viser oss Khayelitshas skoler. Området er et av Cape Towns fattigste og farligste områder. Det gjør skole-

stor betydning for hvordan de klarer seg senere i livet, sier hun.

Barna skrives ikke inn på skolen. Equal Education arbeider for noe så grunnleggende som tilgangen til utdanning i seg selv. En stor utfordring er nemlig at mange elever ikke får skoleplass.

– Vi ser stadig eksempler på at elever ikke skrives inn når de skal. Foreldrene må registrere barna før de begynner på skolen. Mange fattige sørafrikanere har ikke tilgang til Internett, eller kunnskap om hvordan de skal søke om skoleplass for barna sine. Resultatet er at barna ikke begynner på skolen når de skal. Her må myndighetene ta ansvar for å kartlegge skoledistriktene bedre, fortviler Nontsikelelo Dlulani.

Går rettens vei for elevene. Equal Education er ikke bare en organisasjon som bygger skolebibliotek – de tar også saker til retten. Flere ganger har organisasjonen saksøkt politikere og provinsadministrasjoner for manglende oppfølging. Det kan dreie seg om alt fra at elever ikke har blitt skrevet inn til skolestart,

til at gravide jenter har rett på utdanning, eller retten til å vise religiøse symboler og ha ras-tafler. Men de fleste sakene handler om det grunnleggende: Å sørge for at hver elev får den utdanningen de har krav på.

Nasjonal seier. I desember 2025 klaget Equal Education inn utdannelsesdepartementet i Western Cape til domstolen for diskriminering mot svarte elever og vant. Høyesterett konstaterte at utdannelsesdepartementet diskriminerer svarte og marginaliserte elever i skoleopptaket. Elever med fattig arbeiderklassebakgrunn har møtt systemiske barrierer for å få tilgang til utdanning i Western Cape, på grunn av myndighetene i provinsens ekskluderende tilnærming til elevene i skoleopptaket, står det i dommen. Dommen fra 2025 slår fast at: «Det er en unektelig sannhet at elever som tas opp for sent til å begynne på skolen, er fattige, svarte og fra rurale områder ... Denne forskjellen bidrar til urettferdig diskriminering».

Dommen fra Høyesterett er ikke bare en symbolsk seier, men stiller faktiske krav til utdanningsdepartementet om å komme med

en systemisk reform og en detaljert handlingsplan som skal følges opp i domstolen allerede om seks måneder.

Holder ministre og politikere ansvarlig. Selv om Equal Education nå kan feire en viktig seier, er kampen langt fra over. Rett som det er stiller de ministre og politikere til ansvar, enten ved å prøve å møte dem personlig, utfordre dem i debatter, møte dem i parlamentet, debattere mot dem i mediene eller ta saker til i domstolene. Men før det går så langt, prøver de på dialog og samtale. Det opplever de bare unntaksvis at virker. I februar holdt Ramaphosa sin årlige «State of Nation»-tale, der han kommenterte utviklingen i landet. I etterkant har Equal Education etterprøvd sitatene.

– Ramaphosa og regjeringen har en anti-svart og anti-fattig agenda, og en økonomisk politikk som setter profitt foran folk. Vi er lei av tomme sitater og metaforer uten mening. Disse ordene gir liten eller ingen trøst til de mange menneskene som lider i dette landet. Skal Sør-Afrika bekjempe den ekstreme ulikheten, må politikerne jobbe systematisk med å omfordele goder og etablere et utdannings-system der de som ikke har råd til private skoler får et like godt offentlig tilbud, sier Dlulani.

Les mer om organisasjonens arbeid på <https://equaleducation.org.za/>.

Støtt årets Operasjon Dagsverk 29. oktober

- Norsk Folkehjelp, Solidaritets-ungdommen og SAIH er i år tildelt Operasjon Dagsverk. Inntektene fra OD-dagen 29. oktober går til Equal Education i Sør-Afrika, som er en av grasrotorganisasjonene Norsk Folkehjelp samarbeider med i landet.
- Prosjektet bidrar til å organisere ungdom slik at de kan skape politisk press for å endre utdannings-systemet i Sør-Afrika for at det skal bli mer rettferdig.
- Støtt opp om årets Operasjon Dagsverk! Spre ordet, kjøp boller og kaffe av elever og tilby gjerne en arbeidsplass om du kan.

Fremmedfrykt i Sør-Afrika:

En økende trussel mot d

Mer enn 30 år etter apartheids fall lever millioner av mennesker i Sør-Afrika fortsatt i fattigdom, med arbeidsledighet og dype forskjeller. Når frustrasjonen vokser, blir migranter og flyktninger altfor ofte gjort til syndebukker. Fremmedfrykten splitter lokalsamfunn og svekker kampen for sosial rettferdighet.

Tekst: Ameck Gillian Ayong, programrådgiver for Norsk Folkehjelp i Sør-Afrika

Sør-Afrikas demokratiske overgang lovet et samfunn bygget på verdighet, likhet og menneskerettigheter. Likevel, mer enn tre tiår etter apartheidens slutt, er fremmedfrykt fortsatt en av landets mest vedvarende og voldelige sosiale utfordringer. Periodiske angrep mot migranter, flyktninger og utenlandsk eide virksomheter fortsetter å avdekke dype splittelser i samfunnet, og viser hvordan fattigdom, ulikhet, arbeidsledighet, ekskludering og konkurranse om knappe ressurser kan manipuleres til fiendtlighet mot samfunnets mest sårbare grupper.

Fremmedfrykt i Sør-Afrika er ikke bare et problem med fordommer. Den er dypt forankret i strukturelle ulikheter som fortsatt former tilgangen til jobber, boliger, land, offentlige tjenester og økonomiske muligheter. Lokalsamfunn som opplever kronisk arbeidsledighet, dårlig tjenestetilgang og begrenset politisk innflytelse, retter ofte sin frustrasjon mot migranter snarere enn mot systemene som opprettholder ulikhet. I denne sammenhengen blir migranter praktiske syndebukker for bredere styringsfeil og sosioøkonomiske vanskeligheter.

En brutal virkelighet. Den menneskelige kostnaden ved fremmedfrykt i Sør-Afrika er dyp. Migranter og flyktninger møter fortsatt vold, trusler, tvungen fordrivelse, ødeleggelse av eiendom og utelukkelse fra essensielle tjenester. Anti-innvandringsgrupper har gjennomført razziaer mot uformelle handelsmenn, blokkert tilgang til helsetjenester og målrettet personer utelukkende basert på deres nasjonalitet eller oppfattede utenlandske status.

Brutaliteten i denne virkeligheten ble tydelig avslørt under «March and March»-kampanjen, en anti-immigrasjonskampanje som ga myndighetene en frist til 30. juni med å håndheve immigrasjonslovgivningen og som oppfordret immigranter til å forlate landet. Fristen utløste utbredt frykt og panikk blant

migrantmiljøer. Tusenvis flyktet fra hjem og virksomheter, og søkte tilflukt på ambassader og midlertidige herberger. Mange kvinner og barn ble tvunget til å sove utendørs i flere uker mens de ventet på hjelp eller hjemsendelse, og kunne ikke komme hjem på grunn av sikkerhetsbekymringer.

Omfanget av fordrivelsen overvældet raskt ambassade- og hjemsendelsesprosessene, noe som skapte etterslep og en humanitær krise. Familier mistet levebrødet sitt, barn gikk glipp av skolen, og sårbare lokalsamfunn ble stående uten tilstrekkelig beskyttelse. Disse hendelsene viste hvor raskt fremmedfiendtlig retorikk kan oversettes til omfattende menneskelig lidelse.

Utover den umiddelbare volden forsterker fremmedfrykt sosiale splittelser og avleder

emokratiet

← Demonstrasjon mot innvandring i Durban, Sør-Afrika, 10. september 2026. Jacinta Ngobese (midt på bildet), leder for den anti-innvandringsbevegelsen March and March Movement, deltar i en protest som krever strengere tiltak mot ulovlig innvandring og utsendelse av personer uten lovlig opphold.

FOTO: RAJESH JANTIJAL/AFP/NTB

ekskludert fra økonomisk deltakelse og beslutningsprosesser. I stedet for å rettes mot de mektige institusjonene som kontrollerer rikdom og ressurser, rettes den offentlige frustrasjonen ofte mot migranter og flyktninger som ofte befinner seg i de samme marginaliserte sosiale og økonomiske rommene som fattige sørafrikanere. Denne dynamikken forsterker sosial fragmentering og svekker kollektive anstrengelser for å ta tak i de grunnleggende årsakene til ulikhet.

For sivilsamfunnet skaper dette en betydelig utfordring. Organisasjoner som arbeider med sosial rettferdighet, menneskerettigheter, miljørettferdighet, arbeidsrettigheter og grasrotdemokrati, er avhengige av solidaritet og kollektiv handling. Fremmedfrykt undergraver denne solidariteten ved å skape splittelser mellom samfunn som deler mange av de samme kampene.

Innvirkning på sivilsamfunnet og respons fra Norsk Folkehjelps partnere. Fremmedfrykt har direkte innvirkning på mange av lokalsamfunnene som Norsk Folkehjelps partnere samarbeider med, særlig migranter som driver med uformelt arbeid, handel, jordbruk og lavtlønnede sysselsettinger. Når anti-migrantstemningen eskalerer, møter disse samfunnene ofte vold, fordrivelse, tap av levebrød og ekskludering fra essensielle tjenester.

Norsk Folkehjelps partnere har svart med solidaritet og forsvaret de konstitusjonelle rettighetene. African Reclaimers Organisation samler gjennvinners på tvers av nasjonaliteter og kjemper for verdighet og anstendig arbeid. Abahlali baseMjondolo utfordrer fremmedfrykt i uformelle bosetninger ved å

fremme enhet blant fattige og marginaliserte samfunn. CSAAWU organiserer sårbare arbeidere og styrker solidariteten mellom sørafrikanere og migrantarbeidere. Socio Economic Rights Institute gir juridisk støtte og har vært avgjørende i forsvaret av migranter, uformelle handelsmenn og andre sårbare grupper mot fremmedfiendtlige handlinger og ulovlige utkastelser. Konsortiet for flyktninger og migranter i Sør-Afrika overvåker fremmedfiendtlige hendelser, koordinerer humanitær støtte og arbeider for beskyttelse av flyktninger og migranter. Equal Education har forsvart retten til migrant- og flyktningbarn til å få tilgang til offentlig utdanning, og utfordrer forsøk på å utelukke dem fra skolene.

Sammen viser disse organisasjonene at responsen på fremmedfrykt ligger i solidaritet, rettighetsbasert påvirkning og å ta tak i de underliggende årsakene til ulikhet, ekskludering og fattigdom, i stedet for å gjøre sårbare samfunn til syndebukker.

Blikk fremover mot lokalvalget. Etter hvert som Sør-Afrika nærmer seg lokalvalgene i november, er det en risiko for at migrasjon og statsborgerskap vil bli stadig mer politisert. Anti-innvandringsgrupper og enkelte politiske aktører kan forsøke å utnytte den offentlige frustrasjonen over arbeidsledighet, kriminalitet og dårlig tjenesteleveranse ved å skyldre på migranter for bredere sosioøkonomiske utfordringer.

Valgperioder forsterker ofte populistiske fortellinger som gjør komplekse spørsmål om ulikhet og styring om til debatter om nasjonalitet og tilhørighet. Dette kan øke spenningene og sette migrantmiljøer i større fare.

Samtidig har sivilsamfunnet en viktig rolle i å fremme sosial samhörighet, forsvare konstitusjonelle rettigheter og sørge for at den offentlige debatten fokuserer på de grunnleggende årsakene til ulikhet og ekskludering, i stedet for å gjøre sårbare samfunn til syndebukker.

oppmerksomheten fra de strukturelle årsakene til fattigdom, arbeidsledighet og ulikhet.

For mange migranter har frykt blitt en del av hverdagen, noe som undergraver Sør-Afrikas konstitusjonelle forpliktelse til verdighet, likhet og menneskerettigheter for alle som bor i landet.

Fremmedfrykt og fordeling av makt og ressurser. Sør-Afrika er fortsatt et av de landene med mest ulikhet i verden. Konsentrasjonen av rikdom, jordeierskap og økonomisk makt i hendene på noen få fortsetter å forme de levde realitetene til millioner. I dette miljøet blir konkurransen om uformelle handelsmuligheter, sysselsetting, bolig og kommunale tjenester sterkt politisert.

Fremmedfrykt blomstrer der folk føler seg

↑ Tom Stiansen og Jorun Stiansen sammen med en framtidig minehund.

Mineryddere for en dag

Da Tom og Jorun besøkte Sarajevo og Norsk Folkehjelps treningssenter for minehunder, fikk de prøve seg som mineryddere sammen med noen av hundene. Det ble en dag de sent vil glemme.

Tekst og foto: Audun Bringsvor, Postkodelotteriet

Du kjenner kanskje Tom Stiansen og Jorun Stiansen igjen fra TV-skjermen eller fra sosiale medier? Som ambassadører for Postkodelotteriet reiser de rundt for å dele ut gevinster til heldige deltakere over hele landet. Men loddkjøperne er ikke de eneste som vinner i Postkodelotteriet.

– Postkodelotteriet ble etablert for å

samle inn penger til gode formål, forteller Tom Stiansen. – I Norge har vi så langt samlet inn mer enn 680 millioner kroner, takket være alle som kjøper lodd.

Jorun forteller at lotteriet støtter 23 ulike ideelle organisasjoner i Norge. – Og Norsk Folkehjelp er naturligvis en av disse, sier hun.

Penger som ikke er øremerkede. Postkodelotteriet deler ut penger til organisasjonene to

ganger i året, og i august i år var det Raymond Johansen som kunne ta imot en sjekk på nesten 40 millioner kroner på vegne av de 23 organisasjonene.

Raymond Johansen sier at pengene fra Postkodelotteriet har stor betydning når ideell sektor står midt i en stor finansieringskrise.

– I tillegg har det stor betydning at pengene kommer i som frie midler, det vil si at vi

↑ Den første sjekken til Norsk Folkehjelp var på 1,7 millioner kroner. – Dette er bare den første av mange, lover Tom Stiansen.

selv kan prioritere hvor vi til enhver tid mener at pengene gjør mest nytte, understreker han.

En av verdens beste hundeskoler. Det er ingen tvil om at pengene kommer godt med. Det ble Tom og Jorun overbevist om da de besøkte Norsk Folkehjelps treningssenter for minehunder utenfor Sarajevo i Bosnia-Hercegovina.

– Jeg er dypt imponert over kompetansen til dem som lærer opp valpene til å bli spesialiserte minehunder, sier Tom. – Jeg kjenner jo godt til Olympiatoppen for oss idrettsfolk hjemme i Norge, og går god for at trenings-senteret her holder samme høye nivå.

I løpet av opplæringen lærer de små valpene alt som trengs for å redde liv i land som Ukraina, Kambodsja, Irak og Zimbabwe.

↑ Tom og Jorun på treningsfeltet til hundene.

– Og de lærer å søke og markere på en måte som gjør at de ikke utsetter seg selv eller hundeføreren for fare, forklarer Jorun.

Hundene «snakker» norsk. På en av treningsbanene søker hundene etter små gjenstander med spor av eksplosiver. Hunder har en eksepsjonelt godt utviklet luktesans, og de kan finne luktspor helt ned på nanogramnivå.

En av hundetrenerne forsøker å få en av hundene til å gi fra seg en ball den har funnet. – Slipp, roper han.

Tom og Jorun stusser. – Snakker hundene norsk? spør de. Det viser seg at svaret faktisk er ja. Kommandoene foregår på norsk – enten hundene trener her i Bosnia-Hercegovina eller jobber i felt i Ukraina eller Zimbabwe.

Tom og Jorun får selv prøve seg: «Sitt», «Bli» og «Søk». Det fungerer.

– Jeg visste at jeg kom til å bli forelsket i valpene, sier Jorun. – Men jeg hadde aldri drømt om å få lov til å prøve meg som hundefører og faktisk få lov til å finne en landmine sammen med en av dem.

Hun lukker øynene et øyeblikk. Opplevelsen sitter fortsatt i.

Menneskets beste venn. Minehundene kommer til å redde utallige liv gjennom et langt arbeidsliv. Tom forteller at en flink minehund

hver arbeidsdag kan sikre et område som er 20 ganger så stort som det et menneske klarer, og det kan den gjøre helt til den går av som pensjonist som åtte- eller niåring.

Det handler om å rydde skoleveier og lekeplasser. Om å sikre en åker slik at bonden kan dyrke mat igjen. Om å åpne landet for framtida igjen. Visste du for eksempel at det ikke er før i år at Kroatia er erklært minefritt, etter mer enn 30 år med opprydding?

Besøket i Sarajevo har gjort inntrykk. – Det var en stor opplevelse å bli kjent med hundene og hundetrenerne, sier Jorun.

– Og det var tøft å innse hvor enormt stort problemet med landminer og udetonerte eksplosiver faktisk er, legger Tom til.

To valper – og to nye faddere. Når dagen går mot slutten, er det likevel én ting Jorun har vansker med å slippe. – Jeg skulle ønske at jeg kunne ta med meg en av disse valpene hjem til Norge, sier hun.

Men det kan hun ikke. Hundene har en viktig jobb foran seg. – Men vi har to valper her som kan trenge et par trygge faddere, sier Anders Steen Nielsen som jobber for Norsk Folkehjelp i Bosnia-Hercegovina. – Kanskje det kunne være noe for dere?

Tom og Jorun er ikke vanskelig å be. – Det er klart vi vil være faddere for disse to hundene, sier de i kor. Dermed får de følge valpene videre, fra treningen i Sarajevo og videre ut i verden. – Og vi har allerede lovet Raymond mer penger i mange år framover, ler Tom.

– Da gjenstår bare én oppgave, sier Anders. – Dere må bestemme hva hundene skal hete.

Vil du være med og finne navn til de to valpene?

Når du besøker Postkodelotteriets Facebook-side, kan du sende inn ditt forslag til navn. Kanskje blir det nettopp ditt forslag som blir navnet på en framtidig minehund – en hund som i årene framover kan bidra til å gjøre et nabolag, en landsby eller et helt land trygt for mennesker igjen.

Kolomak – byen med det store hjertet

Hva er oppskriften på et motstandskraftig samfunn? Du trenger god dose engasjert lokalbefolkning, en klype hjelpende hender og en rolig og raus leder. Slik har landsbyen Kolomak i Ukraina, bare 60 kilometer fra frontlinja, skapt et trygt rom for sine innbyggere og internt fordrevne.

Tekst: Hilda Klaveness

Foto: Ida Kroksæter

En desentraliseringsreform som flyttet mer makt fra Kyiv til lokalsamfunnene førte til at 34 små landsbyer ble samlet til ett distrikt. Volodymyr Hurtovyi har ledet Kolomak – først som landsby og nå som distrikt – i 20 år. Han er stolt over hva han selv har fått til, men er kanskje enda mer stolt av innbyggerne etter at fullskalakrigen startet.

Byen som åpnet hjertene og dørene. Repre-sentanter fra Norsk Folkehjelps partner Convictus sitter på kontoret til den stillferdige distriktslederen. Når han begynner å fortelle om hva som skjedde da internt fordrevne ukrainere fra frontlinja kom til Kolomak, er det ikke et tørt øye igjen.

Over 5000 mennesker kom hit. Mange hadde ikke med seg noe annet enn klærne de hadde på seg da de flyktet. For innbyggerne i Kolomak var det ingen tvil om hva som måtte gjøres. De åpnet hjemmene sine, og flere familier huset så mange som 15 personer. I tillegg ble det åpnet en stor sovesal for dem som ikke hadde noe sted å bo.

Noen av dem som flyktet fra frontlinja var

↑ Iryna Bahatyr har fått støtte fra Norsk Folkehjelps partner Convictus til å starte med vaktelproduksjon. Familien flyttet hjem til gården under krigen og selger vaktler som mat til folk i området. Sønnen Eldar hjelper gjerne til.

barn som hadde mistet begge foreldrene sine. Flere av familiene i Kolomak tok dem inn og adopterte dem uten å nøle.

Byen er ikke rik, likevel stoppet det ikke innbyggerne fra å dele det de hadde. De slak-

tet griser for å kunne gi folk mat, og samlet inn klær til dem som trengte det.

Men solidariteten stoppet ikke ved bygrensene. Innbyggerne hadde hørt at folk i Khar-kiv også trengte mat og klær, etter å ha levd

i bomberom i flere måneder, og det ble organisert hjelpesendinger til den store byen, rundt 80 kilometer unna.

– Kolomak er et lite samfunn, og alle kjenner alle. Det er derfor folk her er så motstandsdyktige og vil støtte hverandre, sier Volodymyr Hurtovyi med stolthet i stemmen.

Den nye normalen. Det første året etter Russlands angrep var byen i en slags beredskapsmodus. Alle ventet på at krigen skulle ta slutt. Etter hvert måtte de innse at det ikke kom til å skje med det første. Samtidig hadde det oppstått nye problemer som de var nødt til å løse.

Når 34 små landsbyer som ligger spredt over et stort område blir til ett distrikt, krever det mer av både en leder og et lokalsamfunn. Mange menn ble innkalt til krigstjeneste, og dermed mistet landsbyene arbeidskraft i flere mannsdominerte yrker. Det gjaldt spesielt vann- og strømforsyning og søppeltømming.

Mangelen på arbeidskraft skremte ikke innbyggerne. Kvinnene brettet opp ermene og overtok oppgaver som tradisjonelt hadde vært mennenes. Men noe av arbeidet krever kompetanse det tar lang tid å oppnå, og noe er for tungt for kvinnene, derfor har de få mennene som er igjen nok å gjøre i løpet av en dag.

Det er også en utfordring at mye av utstyret som trengs ikke har blitt vedlikeholdt. Det er vanskelig å få tak i nye deler, og kommunen har begrensede midler til å kjøpe nytt. Det handler også om prioriteringer. Samfunnet har valgt å støtte soldatene ved fronten med utstyr de trenger, og samtidig hjelpe familiene som har sine mannlige medlemmer i krigen.

– Når en person blir innkalt til krigstjeneste, samler landsbyen inn penger til fami-

↑ Oksana Mudrova har fått støtte til å sette opp drivhus og dyrke grønnsaker fra Norsk Folkehjelps partner Convictus. Slik kan hun brødfø familien og selge grønnsaker å markedsføre.

↑ Kolomak øst i Ukraina ligger ikke langt fra fronten og huser mange flyktninger fra lenger øst i landet. Byens leder Volodymyr Hurtovyi (Nummer to fra venstre) er stolt over innbyggernes innsats under krigen. Her sammen med representanter fra Convictus og Norsk Folkehjelp.

lien, slik at de har mat og ved når vinteren kommer. Hvis en person blir drept i tjeneste, gir vi økonomisk støtte til begravelsen. Og vi sørger for at soldater som blir skadet får rehabilitering og medisinsk oppfølging, forteller Hurtovyi.

En klype hjelpende hender. Det er begrenset hva en enkelt leder kan gjøre for byen sin. Da er det godt å ha en organisasjon i ryggen som kan bidra til å skape arbeidsplasser og trygge rom for kvinner. Convictus er nettopp det.

Organisasjonen startet med rehabilitering av kvinner som hadde sittet i fengsel. Etter sju år ble arbeidet overført til Kharkiv, og Convictus begynte i stedet å fokusere på kvinner som hadde vært utsatt for kjønnsbasert vold.

De åpnet et senter der kvinner kan bo i opptil seks måneder, og senere ble prosjektet utvidet til Kyiv. Dette arbeidet fortsetter de med i dag, men organisasjonen har også startet andre prosjekter, som blant annet omfatter arbeidsopplæring for kvinner i landsbyer.

Convictus utdanner kvinner i yrker de selv velger. For mange dreier det seg om skjønnhetsbransjen, mens andre ønsker å lære å dyrke jorda og skape en inntekt fra den. Noen har fått drivhus der de kan dyrke sine egne grønnsaker. Andre har fått opplæring i vakkeloppdrett og produksjon og salg av egg.

På den måten kan kvinnene sørge for mat på bordet mens mannen er ute i krigstjeneste.

Godt samarbeid er avgjørende. For prosjektleder Natalia Matsak er arbeidet i Convictus midt i blinken. Hun kommer selv fra en rural landsby og vet hva lokalsamfunnene trenger. Et godt samarbeid med lederen av byen er avgjørende for å lykkes, understreker hun.

– Når vi skal holde kurs, oppmuntrer Volodymyr kvinnene i landsbyen til å delta, og han ordner lokaler og andre fasiliteter. Det er ikke slik i alle landsbyer. Andre steder må vi selv sørge for mye av ressursene.

Etter desentraliseringsreformen går mer av skatteinntektene fra bedriftene tilbake til lokalsamfunnet i stedet for til de større byene. På den måten får Kolomak noen svært tiltrengte penger i kommunekassa. Det gir Volodymyr Hurtovyi mulighet til å fortsette med de mange initiativene han har satt i gang for byen og innbyggerne.

For ham er det viktig å støtte kvinnene i lokalsamfunnet. Samtidig er han trist fordi det er så mye mer han skulle ønske han kunne utrette. Han vet ikke når krigen tar slutt. Men han vet hva han vil gjøre når den endelig er over.

– Jeg gleder meg til den dagen det blir fred, og til at jeg igjen kan være leder for Kolomak – byen med det store hjertet – under normale forhold, sier han.

Kvinner – krigens skjulte

Et av de mest omfattende prosjektene Norsk Folkehjelp gjennomførte på nittitallet var innsamlingskampanjen *Kvinner – krigens skjulte ofre*, som satte søkelyset på de omfattende og systematiske overgrepene mot kvinner under krigen i Bosnia-Hercegovina fra 1992 til 1995.

Tekst: Inger Sylvia Johannesson, Lisbet Kannick og Kirsti Knudsen

Massevoldtekter av jenter og kvinner ble brukt som en bevisst krigsstrategi. Selv om kvinner fra ulike religioner og etniske grupper ble rammet, var det i hovedsak bosnisk-muslimske kvinner som ble utsatt for disse overgrepene av fiendtlige soldater.

Kampanjen ble lansert tidlig i 1993 med en appell underskrevet av alle våre kvinnelige stortingsrepresentanter. For å samle inn midler, gikk Norsk Folkehjelp ut med en landsomfattende postgiroaksjon. Responsen var

enorm. Pengene strømmet inn, og etter hvert ble arbeidet så omfattende at det ble opprettet et eget sekretariat for å håndtere alle henvendelsene.

Soldater i solidaritet. En del av kampanjen var den såkalte Soldataksjonen, som var unik i verdenssammenheng. Norske soldater i uniform gikk fra dør til dør for å samle inn penger og vise solidaritet med kvinnene som hadde blitt utsatt for overgrep under krigen i Bosnia-Hercegovina.

På kvinnedagen 8. mars 1994 sto kampen mot vold mot kvinner sentralt i arrangementer over hele landet. For første gang deltok også norske soldater i markeringen av kvinnedagen.

Forsvarsminister Jørgen Kosmo hadde på forhånd sendt brev til alle avdelinger i Forsvaret og oppfordret soldatene til å delta i markeringen av Folkehjelpas aksjon. I Hønefoss «kuppet» rundt hundre soldater – sammen med forsvarsministeren – kvinnedagen. I sin appell understreket Kosmo alvorret i situasjonen i Bosnia-Hercegovina, og uttrykte sin glede over at soldater over hele landet tok avstand fra denne brutale krigsstrategien.

Ifølge Ringerikes Blad 9. mars 1994 gikk et historisk kvinnetog ut fra Søndre torg. «Endelig slutter også menn opp om kvinnedagen», uttalte lederen for Norsk Folkehjelp i Hønefoss, Stein R. Nygård.

Brede hjelpetiltak. Innsamlingskampanjen muliggjorde et omfattende hjelpearbeid. I Kroatia ble innsatsen kanalisert gjennom lokale organisasjoner, og det ble lagt vekt på samarbeid med kvinnegrupper, fagfolk i helse- og sosialsektoren, og freds- og solidaritetsorganisasjoner.

I Bosnia-Hercegovina var Norsk Folkehjelp i hovedsak selv ansvarlig for arbeidet. Tiltakene

FOTO: KIRSTI KNUDSEN

↑ Skuespiller Ane Dahl Torp lar seg begeistre i møte med en kommende livredder på minehundsenteret i Sarajevo.

kene var av ulikt slag, men felles for de fleste var at de ga hjelpetilbud til flyktningekvinner og deres barn generelt – ikke voldtatte kvinner spesielt. Innenfor disse brede hjelpetiltakene la vi imidlertid vekt på at voldtaktsofre ble tilbudt nødvendig hjelp.

Noen eksempler er Senter for psykososial støtte til flyktningkvinner og deres familier i Zenica, og Psykologisk tjeneste for flyktningkvinner i Tuzla – begge i Bosnia-Hercegovina. Sentret i Zenica var i første rekke et sosialt senter, det som i dag kalles Safe Spaces for Women and Girls (SSWG) på det humanitære fagspråket.

Psykiatere i Split fikk støtte til arbeid for psykiatrisk hjelpetrengende flyktninger på Dalmatiakysten i Kroatia, og sykehuset i Zenica fikk støtte til medisinsk utstyr.

Fakta

- Bosniakrigen varte fra april 1992 til november 1995. Krigen dreide seg om kontroll over republikken Bosnia-Hercegovina, i kjølvannet av at den jugoslaviske staten gikk i oppløsning. Krigen var den største væpnede konflikten i Europa etter andre verdenskrig, og det anslås at rundt 100 000 mennesker ble drept, hvorav 35–40 prosent sivile.
- Under krigen foregikk det også omfattende overgrep mot sivilbefolkningen. Ifølge FN ble mellom 30 000 og 50 000 kvinner – flest bosnisk-muslimske – voldtatt. Minst 4000 barn kom til verden på grunn av overgrepene
- Det skulle gå mange år før disse barna ble anerkjent som en egen offergruppe. I 2022 vedtok Brčko-distriktet (en enhet som ligger direkte under de føderale myndighetene i Bosnia-Hercegovina) å gi barn født av krigsvoldtekt juridisk status, som andre sivile ofre.

KILDER: NRK, FN OG STORE NORSKE LEKSIKON

ofre

FOTO: JONBAKKERUD

↑ Under krigen i Bosnia-Hercegovina drev Norsk Folkehjelp flere sentre der flyktningkvinner og barn kunne søke beskyttelse mot vold og overgrep.

FOTO: HEIDKARLSEN.

↑ I bosniakrigen ble massevoldtekt brukt som krigsstrategi.

FOTO: JONBAKKERUD

↑ Et lite glimt av et normalt hverdagsliv midt i krigens grusomheter.

VOLDTEKT. DEN MEST UMENNESKELIGE KRIGSSTRATEGI SIDEN NAZISMENS KONSENTRASJONSLEIRER.

STRATEGI:

«Vi sørger for at våre soldater voldtar flest mulig bosniske kvinner og tvinger dem til å føde sine fienders barn når de blir gravide. Dette vil ødelegge hele den bosniske nasjon og kultur - og vi vet at kvinnene og barna vil være utstøtt for alltid etterpå. Samtidig vil strategien hedre våre soldaters moral.»

P.S. Hvis kvinnene ikke blir gravide etter voldtektene er det i orden at de henrettes.

Etter et år i den bosniske krigen ble voldtekt brukt som krigsstrategi. Dette ble en del av den såkalte «Srebrenica-planen» som ble utviklet av den bosniske arméen. Planen var å ta kontroll over Srebrenica og de omkringliggende områdene, og å drive bort alle bosniske kvinner og barn. Voldtekt ble brukt som en måte å ødelegge den bosniske kulturen og nasjonen på.

Etter krigen ble det gjennomført en undersøkelse av voldtektene. Det ble funnet at det var en systematisk planlagt voldtekt mot kvinner og barn. Dette ble en del av den såkalte «Srebrenica-planen» som ble utviklet av den bosniske arméen. Planen var å ta kontroll over Srebrenica og de omkringliggende områdene, og å drive bort alle bosniske kvinner og barn. Voldtekt ble brukt som en måte å ødelegge den bosniske kulturen og nasjonen på.

Hvis du noensinne skal vise søstersolidaritet, skal du gjøre det nå!

↑ Kampanjen Kvinner – krigens skjulte ofre engasjerte folk over hele Norge til støtte for krigsrammede og ofre for voldtekt under krigen i Bosnia-Hercegovina.

Dokumentasjon og informasjon. Psykiater og overlege Sol Dahl ved Psykososialt senter for flyktninger var en viktig støttespiller i arbeidet. Gjennom sin forskning dokumenterte hun de langsiktige helsemessige konsekvensene av overfallsvoldtekter. Posttraumatisk stress, depresjon og dype tillitsbrudd var blant følgene mange kvinner måtte leve med.

I 1995 ble det også gitt økonomisk støtte til den europeiske toårige informasjonskampanjen *Stans vold mot kvinner*, i regi av IAH – Den Internasjonale Arbeiderhjelpen. Samme år hadde Norsk Folkehjelp ansvaret

for UNICEFs opplæringsprogram for personell som jobbet med traumatiserte kvinner og barn i Bosnia-Hercegovina.

En verdig avslutning. Kampanjen ble avsluttet 8. mai med et stort arrangement i Folke-teaterpassasjen i Oslo. Her presenterte representanter fra 15 nasjoner mat, tekstiler og kunsthåndverk fra sine hjemland.

I Operaen ble det arrangert en solidaritetskoncert, med den populære NRK-profilen Tande-P. som konferansier. Han stilte – i likhet med alle artistene, fra Odd Børretzen til Anne Grethe Preus – opp gratis. Etter kon-

serten ble tjue operakostymer auksjonert bort til inntekt for kampanjen.

Samme dag deltok 41 000 kvinner i Grete Waitz-løpet. Mange av deltakerne – blant dem flere kvinnelige stortingsrepresentanter – bar Norsk Folkehjelps kampanjelogos som et tegn på solidaritet med kvinnene i det tidligere Jugoslavia.

Dette ble en verdig avslutning på kampanjen. Hjelpearbeidet i Bosnia-Hercegovina fortsatte i flere år, før organisasjonen senere trappet ned mye av arbeidet på Balkan. En aktivitet pågår fortsatt: Norsk Folkehjelps globale minehundsenter i Sarajevo.

↑ Allerede før Yolanda hadde fylt seks år hadde hun hatt fire ulike hjem.

«Je suis Yolanda»

«Nå skal vi til et nytt land, og der er det snø». Dette var beskjeden lille Yolanda på fem og et halvt år fikk fra faren sin våren 1952. Yolanda Ingebretsen Munoz (80) var en av om lag 300 barn som etter den spanske borgerkrigen fikk ferieopphold i Norge.

Tekst: Marte Østmoe, **Foto:** Privat

Denne korte beskjeden var alt Yolanda fikk av faren. Dessuten var subjektet i setningen feil. Det var aldri snakk om et «vi». Beskjeden gjaldt bare henne og de tre eldre søsknene hennes – storebrødrene Ulisse på ti år og Francois på åtte, og søster Iris på sju. Alle skulle de havne på ulike adresser i Norge, og den spanske familien, bosatt i Frankrike, ble splittet.

Lillesøster Yolanda forsto selvsagt ikke hvilke konsekvenser dette fikk. Først i ettertid har hun satt seg inn i sin egen historie og følgene av den spanske borgerkrigen (1936–1939).

Fagbevegelsens innsats. I borgerkrigen kjempet republikanere og nasjonalister mot hver-

andre. Republikanerne bestod av den demokratisk valgte, venstreorienterte regjeringen og en rekke støttespillere som kommunister og anarkister, mens nasjonalistene bestod av fascister, høyadel, jordeiere og deler av det spanske militæret. Krigen begynte med at nasjonalistene, ledet av general Francisco Franco, gjorde opprør mot regjeringen.

I Norge startet LOs fagforeninger umiddelbart hjelpeinnsamlinger av mat og klær til dem som deltok på republikkens side, og i november 1936 ble Den norske hjelpekomiteen for Spania – til daglig kalt Spaniahjelpen – dannet med Arbeidersaniteten som pådriver.

Etter den spanske borgerkrigen tar Karl Evang på vegne av Spaniahjelpen et initiativ overfor LO for å etablere en organisasjon «som skal jobbe med helsearbeid i Norge og

kunne tre inn når befolkningen i Norge eller andre land er truet av nød». Sekretariatet i LO vedtar opprettelsen av Norsk Folkehjelp høsten 1939. Spaniahjelpen og Arbeidersaniteten dannet grunnlaget i den nye organisasjonen.

Flukten til Frankrike. Kjærlighetens veier er uransakelige, sies det. Mye tyder på at den finner fram også under umenneskelige forhold. Yolandas foreldre, far Francois Munoz og mor Alice, møttes nemlig i en tysk arbeidsleir i Dreux i Frankrike. Begge er sosialister og utdannet innenfor det som den gangen ble kalt trikotasje. Han er skredder. Hun syerske.

Francois kjempet på republikanernes side. Under noen trefninger blir han hardt skadd av tre kuler i brystet. Han flykter fra Spania,

↑ Mellom 400 000 og 500 000 spanjoler flyktet fra Spania til Frankrike under den spanske borgerkrigen. Noen endte i franske arbeidsleirer, som etter 1940 ble overtatt av tyske nazister. FOTO: ROGER-VIOLLET

↑ Yolanda og søsteren Iris skal snart ut i den store verden, men må reise hver for seg. Iris er stor nok til å ta toget. Lille Yolanda må fly alene.

og sommeren 1940 blir han tatt til fange på en strand i Syd-Frankrike, forteller Yolanda. Andre verdenskrig var i gang, og flyktningene som kom til Frankrike havnet i leirer som etter hvert ble overtatt av tyske nazister.

Alice, som var sterkt svekket av tuberkulose, rømte også over grensa og endte opp i samme arbeidsleir som Francois. Forholdene var primitive og reglene strenge, likevel slår

det gnister mellom dem. Allerede i 1941 får de sitt første av til sammen fire barn.

Fra fosterhjem til barnehjem. Foreldrenes svekkede helse og stramme økonomi var årsaken til at Yolanda som toåring havnet i fosterhjem. Yolanda skynder seg å legge til at dette heldigvis var foreldrenes beste venner; de var snille mennesker som selv ikke

hadde barn. Underveis i fortellingen er det som om hun ikke lenger er i sin egen stue i Skien, men dypt inne i situasjonen hun beretter om. Innimellom dukker det opp noen franske og spanske ord.

– Casa cuna, foyer d'accueil. Nei, nå husker jeg ikke hva det heter på norsk: Fosterhjem, spør hun.

Fra oppholdet hos de franske fosterforeldrene har Yolanda bare gode minner, men situasjonen endret seg da hun to år etter, enda en gang, måtte forlate foreldrene og fikk plass på barnehjem.

– Diakonissene slo meg fordi jeg tisset på meg, og jeg ble mobbet av de andre barna fordi jeg stammet. Det franske barnehjemmet var brutalt, forteller hun fra sitt nåværende hjem i Skien.

Spaniahjelpen. Det var den Den norske spaniakomiteen som etter borgerkrigen sørget for at spanske barn fikk kortere eller lengre ferieopphold i landet langt nord. Yolanda er ikke sikker på hvorfor det ble bestemt at de skulle sendes til Norge. Men på et tidspunkt må foreldrene ha kommet i kontakt med Spaniahjelpen.

På den tida hun vokste opp var barna på mange måter mer selvstendige enn de er i dag, likevel var det en stor og vanskelig omveltning. Yolanda sukker: – Je n'avais que cinq. Jeg var bare fem år.

Det er vanskelig å forestille seg hvordan Yolandas liv hadde sett ut hvis turen til Norge ikke hadde funnet sted. I allfall er det ganske sikkert at hun ikke hadde vært gift med en islending og bosatt i Telemark.

Reiste alene. Alle søsknene Munoz ble plassert Telemark, men mens lille Yolanda bare fikk se de andre én gang i året, hadde de andre kontakt mye oftere.

Allerede på avskjedsdagen i Frankrike ble søsknene forskjellsbehandlet. Mens de tre andre tilsynelatende var store nok til å ta toget gjennom Europa, reiste lille Yolanda med fly. Det var en skremmende opplevelse, men hun husker i dag ikke noe fra selve flyturen.

Det neste bildet som dukker opp i Yolandas mentale minnebok er imidlertid svært tydelig og sterkt. Hun befinner seg på en stor og åpen slette – en flyplass? Ut av en liten, blank og svart bil kommer en stor og ferm kvinne som stormer mot henne. Med åpne armer proklamerer hun: – Jeg er din mor!

→

Fakta

- Den spanske borgerkrigen varte fra 1936 til 1939, men fikk i mange tiår etter store konsekvenser for Spania. Enkelt forklart sto konflikten mellom republikanerne på den ene siden og nasjonalistene på den andre. Republikanerne var en demokratisk valgt folkefrontregjering som ble kastet gjennom et statskupp juni 1936.
- På samme tid var det i Barcelona rigget for en alternativ olympiade – Arbeiderolympiaden. Denne internasjonale konkurransen ble arrangert som en motpol til olympiaden i Berlin, styrt av nazistene. Under Arbeiderolympiaden var 35 nordmenn med, og flere ble vitne til de blodige kampene under borgerkrigen. Fra Barcelona ble det kringkastet et opprop om at de ønsket frivillige som for å sikre regjeringens forsvar.
- Engasjementet økte også hjemme. Til sammen var det cirka 200 nordmenn som vervet seg til krigen. Tallet kan også ha vært høyere, da ikke alle ble registrert. I prinsippet var det ulovlig for utenlandske soldater å delta, men av de 150 soldatene som vendte hjem til Norge ble ingen straffeforfulgt.
- I tillegg til dem som sloss, var det flere nordmenn som deltok på annet vis. Forfatteren Arnulf Øverland skrev diktet og kamppropet «Du må ikke sove» og Den norske Hjelpekomite for Spania ble opprettet – forløperen til Norsk Folkehjelp. Da hadde allerede Arbeidernes Faglige landsorganisasjon (dagens LO) samlet inn over 100 000 kroner. Spaniakomiteen ble på folkemunne ofte kalt Spaniahjelpen, og sammen med hjelp fra Sverige ble det i Valencia og Alicante opprettet barnekolonier og sykehus. Mest kjent er sykehuset i Alcoy. Norske nøkkelpersoner som bidro her var: Overlege Gunnar Johnson, lege Gunnar Finsen, lege Johannes Hagtvedt, lege Einar Peterssen, sykepleier Effi Leganger, sykepleier Ragne Wendelbo, sekretær Ninni Haslund Gleditsch og sjåfør Reidar Schjerven. Cirka 300 barn ble sendt til Norge på ferie for å avlaste sine traumatiserte eller på andre måter skadde foreldre.

↑ Francois Munoz møtte sin Alice under en arbeidsleir i Dreux i Frankrike. Etter hvert ble de en familie på seks. Men begge voksne slet med dårlig helse, Alice med etterdønninger etter tuberkulose og Francois etter skuddskader. Foreldrene ønsket et bedre liv for barna. De endte hos fosterforeldre, på barnehjem og til slutt i Norge.

↑ Den norske spaniakomiteen ordnet det slik at nærmere 300 krigsbarn fra Spania fikk opphold i Norge. En gang ble det også arrangert ferie og togtur til tivoli i København. Yolanda til høyre i bildet.

Norsk mamma. Kvinnen, Elna Kabbe er en profilert lokalpolitiker i Nome kommune. Senere blir hun også Telemarks første kvinnelige ordfører. Kabbe har en omgangskrets som omfatter det norske sentrale politiker-miljøet, med Einar Gerhardsen i spissen. Hun er gift med fagarbeider ved Ulefoss jernverk,

Johannes Kabbe, og sammen har de sønnen Oskar Fredrik.

Til deres hjem kommer altså i oktober 1952 en liten, mørkhåret spansk jente. Fransk kunne hun, spansk også, men selvsagt ikke norsk. Likevel forsto hun tidlig hva hun måtte svare, ja også føle, når spørsmålet på nytt og på nytt ble stilt henne: – Du er vel veldig glad som får bo hos mamma og pappa Kabbe?

Langvarig ferie. Yolandas første norgesopphold varer i to år. Hun husker hva som hendte da hun vendte tilbake til foreldrene i Frankrike. En av scenene er fra flyplassen Gare du Nord i Paris. Yolanda er nå sju og et halvt år, og strener rett forbi foreldrene sine. Hun kjenner dem ikke igjen. De kjenner heller ikke igjen henne.

Når de til slutt finner hverandre, er morens tårer ustoppelige. Det kan være hun gråter av glede. Det kan være hun gråter over sin egen dårlige samvittighet. Det kan være hun gråter over den ødelagte familien, over de dårlige kårene og over fedrelandet Spania. I denne situasjonen er lille Yolanda mer rasjonell. Hva

gjør hun egentlig her? Ærlig talt vil hun bare fortest mulig tilbake til Ulefoss, for som hun sier: – I Norge var jeg jo i det minste mett.

Neste gang hun kommer tilbake til Norge er Yolanda 11 år, og nok en ny reise blir arrangert når hun er 15. Ikke alle detaljer har festet seg, men de mest emosjonelle minnene sitter fortsatt i ryggrad og hjerte.

– Det kunne like gjerne funnet sted i går, det står for meg så klart, så virkelig. Men det er ikke så mange som har bedt meg fortelle min historie, innrømmer hun.

Et varmt og rettferdig hjerte. Hjemme hos ekteparet Ingebretsen Munoz's henger flere av Yolandas tegninger. I sterk kontrast til fortellingen hennes er motivene romantiske, søte og nydelige.

– Som 15-åring kom jeg inn på det anerkjente kunstakademiet i Paris, forteller hun. Sørgmodig legger hun til at faren hennes ikke tillot henne å slå inn på den veien, men til hans forsvar understreker hun at han ønsket at hun skulle få en tryggere økonomisk framtid.

I stedet har hun hele livet vært opptatt av å gjøre en samfunnsmessig innsats.

– I alle år har jeg jobbet med menneskerettigheter og kjempet for friheten, forteller hun. – Hjemmet vårt har alltid stått åpent; vi har vært avlastningsforeldre og fosterforeldre. I tillegg har jeg i over 30 år vært aktiv i Amnesty International.

↑ *Fire søsken fra Spania: Alle fire søsknene Munoz fikk reise til Norge og Telemark på 1950-tallet. Regningen tok Den norske spaniakomiteen. Yolanda var yngst, men fikk treffe de andre bare én gang i året. Dette er en slik lykkelig dag.*

↑ *Republikanske militsstyrker og sivile flyktninger ved grensen i Cerbère, Frankrike, 28. februar 1939. Den franske gendarmeriet gjør klar til å frakte bort våpnene som ble etterlatt under den store flukten fra Franco-styrkenes framrykning mot slutten av den spanske borgerkrigen.*
FOTO: ALBUM / ARCHIVO ABC

↑ *Sosialistene Alice og Francois Munoz (til venstre og midt i bildet) jobbet begge i trikotasjeindustrien i Spania da borgerkrigen brøt ut.*

Sammen om Spania. Den humanitære innsatsen har ganske sikkert røtter i Yolandas egen oppvekst. Møter hun på urettferdighet, er det umulig å bare la det passere. Nei, det å være taus og stillfaren er ikke hennes stil, snarere tvert imot.

Men kanskje er det ikke så mange som fortsatt er opptatt av den spanske borgerkrigen og følgene av den? Flere tusen nordmenn elsker å feriere i Spania. De færreste assosierer landet med krig og konflikter.

– En nevø av meg, Mario Munoz Puntas, jobber med en bok om emnet, røper hun. Også barnebarnet Tilda på 17 år er svært interessert i sin spanske bakgrunn. Så sant de får sjansen, prøver de snakke spansk sammen.

For Yolanda er temaet fortsatt både kom-

plisert og betent. Retorisk spør hun ut i lufta: – Arbeidet som Den norske spaniakomiteen gjorde den gang, er det noen som har meninger om den? Mye av komiteens humanitære arbeid gikk ut på å redde barna, la dem reise til Norge, la dem finne nye venner, la dem leke og rett og slett fetes litt opp. Hensikten var god, men var det rett å splitte familiene på den måten?

Yolanda må ta av seg brillene. Hun har fått et rusk i øyet. Eller er det en tåre?

– Je ne pleure presque jamais. Jeg gråter nesten aldri, sier hun bestemt.

→ *Yolanda er i dag 80 år og bor i Skien i Telemark. Hun er en av 300 spanske barn som fikk ferieopphold i Norge etter den spanske borgerkrigen.*

KILDER

ARBARK: Den spanske borgerkrig – Om krigen

ARBARK: <https://www.arbark.no/Utstilling/Spania/Spania03.htm>

MOEN, J.S., SÆTHER, R. (2009): Tusen dager. Norge og den spanske borgerkrigen 1936–1939. Gyldendal.

SLEKT OG DATA: <https://slektogdata.no/nb/nordmenn-i-den-spanske-borgerkrigen>

STORE NORSKE LEKSIKON.: Den spanske borgerkrigen – Store norske leksikon

God stemning på årets NORWAY CUP

Tekst og foto: André Kjærnsli
andre.kjærnsli@gmail.com

De kommer fra hele landet. Bakgrunn, alder og erfaring er like variert som spillet som foregår ute på banen, men alle førstehjelpere i Norsk Folkehjelp ønsker å bidra til at deltakerne på Norway Cup skal reise hjem med gode minner.

Olinus Grindjordet er en av de yngste førstehjelpere som er på plass på Ekebergsletta i Oslo denne siste uka i juli. 14-åringen, som kommer fra Elverum men er medlem på Rena, har vært med i et par år. Men han har kjent til organisasjonen lenger enn det.

Norway Cup

- Verdens største fotballturnering, arrangert siden 1972.
- 30 000 deltakere spiller 5000 kamper på én uke.
- Ansvarlig for førstehjelpsoppdraget: Norsk Folkehjelp Oslo og Idrettens helsesenter.
- Mannskaper fra Norsk Folkehjelp: Ca. 120 fra Oslo og flere lag fra hele Norge.
- Ca. 1000 skadehenvendelser (smått og stort) hvert år.

↑ Tjenesteleder i Norsk Folkehjelp Oslo, Helge Bærland, er stolt av alle de frivillige sanitetsmannskapene som tar fri for å gjøre tjeneste på Norway Cup.

Neste generasjon førstehjelpere. – Pappa er aktiv i Norsk Folkehjelp, og jeg har vært med ham på oppdrag i mange år. Det var derfor jeg meldte meg inn, sier han.

Dette er hans andre Norway Cup som førstehjelper, og han føler seg trygg på jobben han skal gjøre.

– Det er mange flinke førstehjelpere her, og jeg har fått god opplæring, forsikrer han, før han må ta seg av en fotballspiller med vond ankel.

Grindjordet er på post 1 av i alt tre på Ekebergsletta. Hit kommer spillere, men også publikum som sliter med et eller annet. Nå skal han finne ut hva som har skjedd med spilleren som er på samme alder som ham selv.

– Klarer du å røre på tærne dine? Hvor vondt gjør det når du beveger ankelen din? Hvor vondt har du på en skala fra 1 til 10, spør

↑ Førstehjelpere i Norsk Folkehjelp skryter av miljøet

den unge førstehjelperen. Ingenting overlates til tilfeldighetene.

Grindjordet forteller at de dessverre er ganske få unge førstehjelpere på Rena, men at de jobber aktivt med å rekruttere flere og bygge opp et ungdomslag.

Alvorlige skader til feltsykehuset. Mange av dem som oppsøker Norsk Folkehjelp på Ekebergsletta får den hjelpen de trenger på de ulike postene. Men dersom det er mistanke

blant de frivillige på Norway Cup.

om brudd eller andre mer alvorlige skader, blir de sendt videre til Norsk Folkehjelps feltsykehus på Ekeberg skole. Der står flere av de i alt 120 frivillige Norsk Folkehjelp har på plass denne uka klar til å foreta videre undersøkelser.

– Han her sender vi inn til feltsykehuset for en grundigere sjekk, sier Grindjordet, og rekvirerer en bil som kan hente den uheldige spilleren.

Til tross for sitt glødende engasjement,

har ikke Elverum-gutten noen planer om å jobbe med helse.

– Det blir nok et annet yrkesfag på meg, men jeg kommer tilbake til Ekebergsløtta neste år også, forsikrer han.

Utdannet sykepleier. På neste post treffer vi en førstehjelper som vært med på Norway Cup i mange år. Linn Irene Larsen har akkurat behandlet en spiller som mest sannsynlig har forstuet venstrehanden.

– Nå iser vi ned skaden og ser det an en stund. Ser det greit ut da, blir det støttebandasje før vi sender ham av gårde, forklarer hun.

Larsen meldte seg som 12-åring inn i Norsk Folkehjelp ei uke før Norway Cup i 1991, og har vært med på mange cuper siden da.

– Jeg har mistet tellinga, men jeg tror jeg har vært med 25 eller 26 ganger, sier hun.

Larsen er utdannet sykepleier, og har blant annet jobbet flere år på akuttlegevakt. Hun

→

↑ Olinus Grindjordet gjør det han kan for å finne ut hva som har skjedd

er derfor godt kvalifisert til oppgaven som førstehjelper.

– Nå jobber jeg ikke som sykepleier lenger; derfor er det ekstra fint å bidra her, forklarer hun.

Flere skader enn normalt. De to første dagene av cupen har Norsk Folkehjelp registrert

over 400 hendelser, noe som er over gjennomsnittet. Det har regnet lite i det siste, og kanskje det harde underlaget kan ha noe av skylda for dette.

– Dessuten er det lagt nytt gress noen steder; det kan også være en medvirkende årsak, sier Larsen.

Den erfarne sykepleieren forteller at det

↑ Lagkamerater lurar på hvordan det går med kompisen.

er ankler og håndledd som får mest juling. På varme dager er også overoppheting en utfordring.

– I tillegg til ønsket om å hjelpe dem som skader seg, er den gode stemningen blant førstehjelperne en viktig årsak til at jeg kommer tilbake år etter år, sier hun.

Neglebørste på skrubbsår. Larsen deler et minne fra da hun som for første gang som 12-åring deltok som førstehjelper på Ekeberg-sletta.

– På den tida rensket vi skrubbsår med neglebørste, noe som sikkert gjorde kjempevondt. Blodet rant fra et kne jeg skrubbet; det glemmer jeg aldri. Jeg ble ikke skremt, bare veldig fascinert, forteller hun.

Tjenesteleder i Norsk Folkehjelp Oslo,

↑ Arvid Eriksen har vært med Norsk Folkehjelp på samtlige Norway Cup-turneringer siden starten i 1972.

Helge Bærland, er stolt og imponert over alle mannskapene som tar fri for å stille på denne tjenesten.

– Noen reiser langt for å delta. Vi er glade for den kompetansen og humøret de bringer med seg, og håper at de har hatt et godt utbytte, sier han.

Tilbake på feltskykehuset på Ekeberg skole treffer vi Arvid Eriksen, en av de virkelige veteranene i Norsk Folkehjelp. I sitt 84. år er han fortsatt med og bidrar på Norway Cup. Organisasjonen har hatt tjeneste på Norway Cup siden starten i 1972; hvor mange ganger har Eriksen vært med?

– Jeg har vært med på alle sammen, sier han og smiler.

Som 20-åring, i 1963, meldte han seg inn i Norsk Folkehjelp. Da hadde han akkurat gjort unna førstegangstjenesten som sanitets-soldat.

– Både min far og min søster var med i Norsk Folkehjelp, og begge to begynte å mase om at jeg måtte melde meg inn, sier han og ler.

En tjeneste i sterk vekst siden starten. Eriksen mener å huske at de var 15–16 førstehjelpere som deltok på den første utgaven av Norway Cup. Siden den gang har cupen, og tjenesten til Norsk Folkehjelp, vokst veldig.

Nå deltar Eriksen i velferdsavdelingen til Norsk Folkehjelp Oslo – førstehjelpa har han overlatt til yngre krefter. Han er også med i seniorgruppa som hver måned treffes på hovedkontoret i Oslo sentrum.

Når han får høre om den 14 år gamle førstehjelperen fra Elverum, blir han glad.

– Jeg synes det er moro at de unge vil være med på dette. Og det er artig å tenke på at jeg har kolleger ute på sletta som er 70 år yngre enn meg, smiler han.

↑ Mange år som sykepleier gjør at Linn Irene Larsen kan gjøre gode vurderinger på Ekeberg-sletta.

↑ Like etter vekking klokka fem, er ungdommene klare til å starte søket etter fire savna busspassasjerer.

Vekket grytidlig til nattø

Klokka var knapt fem om morgenen da 35 ungdommer ble vekket til en realistisk søk- og redningsøvelse under Norsk Folkehjelps sommercamp på Tonstadli. Få minutter senere var de på vei ut i skogen for å lete etter savnede etter en simulert bussulykke.

Tekst: Kjetil S. Grønnestad
Foto: Alf Bergin

«Kan du love meg at det ikke blir øvelse halv seks i morgen?» hadde en av ungdommene spurt kvelden før.

– Jeg svarte ja. Og det var ikke løgn, sier Kristine Kleiveland fra Norsk Folkehjelp Setesdal med et stort og morgenfriskt smil.

For klokka tikker mot 05.03, ikke 05.30, idet lederne for årets sommercamp 2026 går inn på internatet og banker hardt på dørene.

«Stå opp! Stå opp!» levner ingen tvil. Det er tid for nattøvelse.

Og faktisk, mindre enn et kvarter senere, er de klare til innsats. Morgentrøtte, tunge øyelokk, noen forsøker forgjeves å kvele et gjesp. Det er ikke så rart de lengter tilbake til senga, for kvelden før kom de tilbake fra en overnattingstur på turistforeningshytta Tomannsbu flere timers vandring inn i Ryfylkeheiene. Likevel er det ingen sure miner å se.

Klar for søk og redning. Årets sommercamp på Tonstadli i Sirdal hadde rekordstor påmelding med 35 ungdommer fordelt på 14 lag fra hele landet.

↑ Det var strabasjøst å bære markøren ned gjennom ulendt terreng. Her i front går Frida Josefine Knarbakk Holmøy (Trondheim) og Emil Næsheim Brimsø (Strand og Forsand).

FOTO: KJETIL S. GRØNNESTAD

velse

Ukas varierte program inkluderte blant annet fjellturer, rappellering, opplæring i førstehjelp, søksteknikk og bruk av nødnett. Deltakerne fikk også øve på å samarbeide som et lag, noe som er ekstremt viktig under søk- og redningsoppdrag.

Lærdommen kommer godt med når beskjeden lyder: Det har vært en bussulykke. Fire passasjerer er fortsatt ikke gjort rede for. Det betyr at ungdommene skal samles i sine respektive lag, gå ut i det kupert og skogkledde terrenget utenfor leiren og finne de savnede busspassasjerene.

De sju lagene ungdommene er delt inn i, henter hvert sitt utstyr og gjør seg klar til

↑ Markør Elias Strand (Stavanger) kan endelig slippe fri fra båra da nattøvelsen ble avsluttet. – Jeg følge meg godt tatt vare på og var ikke redd, sier han.

søk. Underveis skal laglederne øve på å kommunisere med KO og med dronepiloten de møter på vei inn i skogen.

– Jeg kan oppdage dem vi leter etter både optisk og med varmesignatur, sier Eivind Nåden fra Norsk Folkehjelp Jæren, og viser

til kameraene dronen hans er utstyrt med.

Som lagleder fikk Stella Lilletvedt fra Asker, medlem av Norsk Folkehjelp Oslo, øve seg både på å lede laget og kommunisere via sambandsutstyret.

– Det var lærerikt og kjempekjekt å være

TEMA: Bruker fritida på sanitet og redning

lagleder. Jeg synes dagens øvelse var det kjekkeste på hele sommercampen, sier hun fornøyd.

Skadesminkes først. Mens deltakerne på sommercampen fortsatt sov, hadde fem ungdommer fra Norsk Folkehjelp Stavanger brukt natta til å kjøre nesten to timer i bil til Tonstadli. Ungdomsleder Ane Nilsson Horneland hadde med utstyr for å skadesminke brudd og kuttskader på de fire markørene Elias Strand, Ronja Emilie Løknes Oldeide, Mia Schrage og Marion Andersen Haugland.

– Kan du klippe hull i Marion, spør hun til rungende latter i det trange rommet halv fem om morgenen.

Marions oppgave er å ha den visuelt verste skaden. Markørkollega Mia finner fram saksen og klipper et stort hull i det ene buksebeinet slik at hun får tapet fast en lårbeinsbrudds-protese samtidig som Ane jobber med Ronja.

– Jeg prøver å få det til å se ut som et blåmerke, sier Ane og smører rød og blå skadesminke, samt kunstig blod, i Ronjas ansikt.

Case 1. Marion ligger lett tilgjengelig og oppdages raskt, godt hjulpet av dronen som summer over trekronene. På et punkt over traktorveien stopper den for å markere.

Marion skal simulere bevisstløs, men det er lettere sagt enn gjort. Terrenget er fuktig etter regnet tidligere i uka, og morgenen er uten antydning til vindpust. Perfekte forhold for knott. Viftende hender forsøker forgjeves å holde blodsugerne unna.

Laget som finner Marion, samler seg rundt henne. Noen dekker henne med et shelter og undersøker henne for skader, mens andre gjør klar hypotermisett og båre. Ei som raskt tar ansvar, er «bæringen» Ella Wollebæk Sarnes fra Norsk Folkehjelp Asker og Bærum.

– Nattøvelsen var som jeg så for meg på forhånd. Det er gøy med pasientbehandling og å få snakke på samband. Men dette var en mer komplisert øvelse enn dem vi har hatt tidligere, sier hun.

Når Marion er lagt på båra, er frakten ned til leiren relativt enkel langs traktorveien. Likevel er det nødvendig med flere pauser underveis.

Hele tiden er ungdommene omgitt av eldre observatører som gir råd. Dette er tross alt ungdom i alderen 12–18 år som ikke er utlærte, men som er her for å lære.

Beate Liberg, sentral leder for Sanitets-

↑ Det var komplisert terrenget der de to markørene fra Stavanger, Ronja Emilie Løknes Oldeide og Elias Strand, skulle stabiliseres, flyttes over i hypotermisett og løftes over på båre slik at de kunne fraktes ut.

↑ Knotten var en plage, noe Hedda Finsland (Oslo), Signe Helland Ommundsen (Stavanger), markør Marion Andersen Haugland (Stavanger) og Runa Hjelmén Liestøl (Strand og Forsand) forgjeves forsøker å vifte bort.

ungdom, deltok tidligere på flere sommercamper for Norsk Folkehjelp Rena.

– Det er lurt å bytte side ved rullering for å avlaste hendene, sier hun til ungdommene idet båra senkes ned for en ny pause.

Etter at hun fylte 18 år har Beate deltatt på flere søk- og redningsoppdrag rundt Rena.

Hun merket raskt forskjellen på det å øve som i dag, og det å gå ut på reelle oppdrag. Da er det et annet alvor, men også trygghet, for i ekte oppdrag vet mannskapene hva de skal gjøre. Øvelse gjør mester, sies det, og det er øvelser som denne som legger grunnlaget for kommende søk- og redningspersonell.

– De sju lagene er satt sammen av folk i ulike alder og fra ulike steder. Da kan de unge lære av de eldre, og de lærer å samarbeide med folk fra andre folkehjelpslag, noe jeg selv husker var nyttig, sier Beate.

Vil lære å hjelpe. Det som går igjen blant deltakerne på sommercampen, er at de ønsker å hjelpe andre. For Ella fra Bærum ble en spesiell hendelse avgjørende.

– Jeg meldte meg inn fordi en fra Norsk Folkehjelp hjalp moren min da hun trynet på sykkel. Jeg vil også lære førstehjelp slik at jeg kan være beredt i en slik nødsituasjon, sier hun.

Ella ser for seg en framtid innenfor akuttmedisin, gjerne ambulansetjenesten. Det samme gjør Liam Falch fra Trondheim.

– Jeg ble med på sommercampen fordi jeg har hørt mye positivt om den. Nattøvelsen var gøy, og en fin start på dagen. Jeg anbefaler sommercamp, for den er relevant for dem som interesserer seg for helsefag, sier han.

Case 2. Markør Mia Schrage fikk sminket på relativt enkle skader og kunne selv gå ned til leiren. Hun var forsøkt godt gjemt, men ble funnet relativt fort.

Det samme kan ikke sies om Ronja og Elias. De ble først funnet etter en time. Det skyldtes delvis at lagene gikk feil og tok omveien bak knausen med rappelleringsveggen, noe som førte til at de måtte gå ned langs en bratt fjellside for å komme til de to markørene.

Her fant de Elias, som var bevisstløs, og Ronja, som var omtåket, begge med fallskader. De lå i bunnen av rappelleringsveggen i ulendt og bratt terreng. Høye bregner og frodig blåbærlyng skjulte steiner og forsenninger, noe som gjorde det vanskelig å gå selv uten båre. Litt lenger nede ventet tett skog der bakken var dekket med store steiner og morkne trestammer.

Etter en del strev ble Ronja lagt over på en båre. Elias ble liggende litt lenger. Det gikk sakte å bære Ronja. Terrenget tvang bærebererne til å passe nøye på hvor de satte føttene, samtidig gjorde høydeforskjell mellom høyre og venstre side av båra løftet ekstra tungt.

Pausene ble flere, men med en stifinner i front som fant den tryggeste veien ned og ryddet unna flere hindringer, gikk det framover steg for steg.

↑ Ronja Emilie Løknes Oldeide (t.v.), Elias Strand, Mia Schrage og Marion Andersen Haugland, alle fra Norsk Folkehjelp Stavanger, er naturtro markører som simulerer busspassasjerer med ulike kutt- og bruddskader.

– Det er ikke flaut å si at du trenger pause. Det som er flaut, er å miste grepet fordi du er trøtt, sier observatør Kristine Kleiveland som fulgte med på nedstigningen med Ronja.

Følte seg trygge. Før de to siste markørene er båret helt ned, avsluttes øvelsen. Det er tid for frokost.

Selv om det så ubehagelig ut, følte Ronja, som lå fastspent på båra, seg trygg. Hun syntes ungdommene tok godt vare på henne.

– De var kjempeflinke og passet på å holde båra stabil slik at jeg lå komfortabelt i den. De var også flinke med pasientkontakt, og var opptatt av at jeg hadde det bra, sier hun idet hun har kommet seg av båra og går ned til leiren for egen maskin.

Elias fikk ikke like lang båretur. For å få ham med seg, måtte båra først dyttes ned gjennom bregnene og blåbærlyngen.

– Jeg er tung, så jeg skjønner at de dyttet meg først, sier han og smiler.

Også Elias følte seg godt tatt vare på, selv om ingen oppdaget den blålige nakkeskaden sminkøren hadde påført ham da de lette etter bruddskader.

– Jeg var varm til de kledde av meg. Da ble jeg kald. Så ble jeg varm da de la meg over i hypotermienheten, sier han.

At han ble kledd av, slik at litt av magen ble liggende bar, betydde at knotten fikk et

litt større matfat å meske seg i. Til tross for kløen klarte Elias å ligge helt stille.

Kristiansunderen Magnus Sigbjørnsen Bjerkelund fra Norsk Folkehjelp Nordmøre merket også knotten som surret rundt dem da han jobbet med Elias.

– Jeg syntes synd på pasientene, kommenterte han.

Fornøyd leder. Etter frokost samlet hele gjengen seg i gymnastikksalen på Tonstadli for å oppsummere nattens øvelse. Ingrid Wiik Olsen fra Norsk Folkehjelp Tromsø var svært fornøyd.

– Nattøvelsen var gøy. Det var kjekt at den kom så brått på. Det var et adrenalinrush da vi skulle ut og finne de fire ungdommene. Men det kan prege lagets motivasjon dersom ikke alle gjør en stor innsats. Øvelsen viser hvor viktig det er med både kommunikasjon og samarbeid, sier hun.

Også Jon Ree Holmøy som ledet årets sommercamp, var fornøyd, selv om han gikk gjennom noen forbedringspunkter etter øvelsen.

– Høydepunktet under årets sommercamp var deltakerne selv. Ungdommene som har vært med har vært positive, engasjerte og sosiale. De er avgjørende for framtida til redningstjenesten i Norge, sier en fornøyd sommercampleder som allerede nå ser fram til sommercamp 2027 på Tonstadli.

Det nye redningssenteret ved Preikestolhytta gir Norsk Folkehjelp Strand og Forsand en langt raskere start på søk- og redningsoppdrag. Kortere responstid, bedre fasiliteter og et eget depot ved innfallsporten til Preikestolen, øker tryggheten for de rundt 350 000 som hvert år besøker området.

Tekst: Kjetil S. Grønnestad

Foto: Alf Bergin

– Det nye redningssenteret gir oss minst en halvtimes kortere responstid. Det øker beredskapen og gjør det enklere for oss å løse oppgavene, sier en glad Bård Karlsen, leder for Norsk Folkehjelp Strand og Forsand.

Disposisjonsrett. 29. juni 2026 klokka 13.00 kunne Strands ordfører Irene Heng Lauvsnes klippe over en støttebandasje og offisielt erklære det nye redningssenteret ved Preikestolhytta for åpnet. En god gjeng med folkehjelpere og samarbeidspartnere, blant annet mannskap fra 330-skvadronen, politi, brann og redning samt ambulansepersonell, møtte opp for å se det nye beredskapsbygget.

Nybygget, som er bygget og eid av Stiftelsen Preikestolen, disponeres fritt av Norsk Folkehjelp. Det inneholder et depot for lagring av nødvendig utstyr til søk- og redningsoppdrag. Ved behov kan dette rommet også benyttes som behandlings-/venterom for pasienter.

Et møterom, som inkluderer kjøkkenfasiliteter, kan enkelt deles i to med en skillevegg. Slik får KO (kommandoplass) et eget rom, mens resten kan benyttes av mannskapene.

Sist, og minst, men absolutt kjærkoment: Et toalett som erstatter busk og kratt for mannskap i nød.

Med dette nybygget framstår redningssenteret ved Preikestolhytta som komplett sammen med den store parkeringsplassen for utrykningskjøretøy og en egen landings-

↑ – Med dette beredskapsbygget har vi tatt bort tidstyver under mobilisering, sier Arne Alsvik, beredskapsleder i Norsk Folkehjelp Strand og Forsand.

plass for helikoptre. Nybygget er plassert slik at bilene på parkeringsplassen beskyttes mot turbulensen fra helikoptrene.

Avhengig av frivilligheten. Det er de om lag 350 000 besøkende som hvert år tar turen opp til Preikestolen, som gjør redningssenteret nødvendig. Turister fra hele verden, med høyst varierende forutsetninger for å gå i fjellet, har utsikten over Lysefjorden på sin «bucket list». Fottøyet som fungerte utmerket på Karl Johan dagen før, får kjørt seg på

den to timer lange turen innover fjellheimen. De sklir, snubler, vrirker en ankel eller brekker et bein. Uansett hendelse er det mange som ikke greier å gå ned for egen maskin.

– De besøkende skal ha en god opplevelse her. Da må de føle seg trygge. Men vi som drifter Preikestolen er ikke beredskapsfolk. Derfor er samarbeidet med Norsk Folkehjelp Strand og Forsand helt avgjørende. Vi kunne ikke hatt samme beredskap uten dem, sier Helge Kjellekvold, daglig leder i Lysefjorden Utvikling og Stiftelsen Preikestolen.

Ifølge Kjellekvold er redningssenteret finansiert av inntekter generert av turistene i området. Bakgrunnen for å anlegge et redningssenter et par hundre meter før Preikestolhytta, var å bedre adkomsten for helikoptre, flytte politiet bort fra der turistene er, og tilby sikker og lokal lagring av utstyret til Norsk Folkehjelp.

Vil motivere flere. – Vi er avhengig av de frivilliges innsats. Ved å legge til rette for fasiliteter for frivilligheten ønsker vi å motivere flere til redningsarbeid, slik at vi kan rekruttere også for framtidig beredskap, sier Kjellekvold.

Det kan Karen Høllesli-Møll, ungdomsleder i Norsk Folkehjelp Strand og Forsand skrive under på.

– Det er fantastisk å få slik støtte. Det nye bygget er en utrolig ressurs som effektiviserer arbeidet vårt. Jeg tror også at flere vil motiveres til å bli frivillige når de ser hvor aktive vi er, og at vi får nye bygg vi kan bruke, sier hun.

Også beredskapsleder i Norsk Folkehjelp Strand og Forsand, Arne Alsvik, tror nybygget vil motivere egne mannskaper, men også lag andre steder i landet.

– Vi er vant med fine festtaler, men nå ser vi at det satses og at vi tas seriøst. Det kan motivere flere til å bli med når de ser at dette virker gøy, sier Alsvik.

Slipper å vente. Nybygget bedrer beredskapen fordi det reduserer tida fra den som har skadet seg melder fra, til den første redningspersonen er framme på stedet. Dette er allerede bevist, for bygget ble tatt i bruk før den offisielle åpningen.

I fjor hadde Norsk Folkehjelp Strand og Forsand nesten 80 oppdrag, og trenden er økende. Dette inkluderer oppdrag i hele

↑ Mannskap fra Norsk Folkehjelp Strand og Forsand demonstrerer frakt av en skadet person.

← Helge Kjellelvold, daglig leder i Lysefjorden Utvikling og Stiftelsen Preikestolen, holdt tale under den offisielle åpningen av det nye beredskapsbygget.

regionen, men Preikestolen står for en tredel.

– Til nå i år har 19 av 32 oppdrag vært her i Preikestol-området, sier Karlsen.

Nybygget blir base for søk og redning rundt det kjente landemerket. Siden mannskapene nå slipper å først hente utstyr som lagres i lagets lokaler i kommunesenteret Jørpeland, noe som kan ta tid hvis trafikken er tett, reduseres responstiden kraftig, med minst 30 minutter. Kanskje opp mot en hel time.

– Før vi fikk depot her, måtte mannskapene som møtte opp på parkeringsplassen her vente med å gå ut til utstyret kom. Nå kan den første som kommer hente ut førstehjelpsutstyr og gå ut med en gang uten å vente på de andre. Dermed kommer vi opp til pasienten mye tidligere enn før. Deretter kommer de andre mannskapene etter hvert som de når fram, sier Karlsen.

Verdifullt samarbeid. Karlsen berømmer det gode samarbeidet mellom aktørene som sørger for trygghet for turistene. Ikke minst samarbeidet med Stiftelsen Preikestolen.

– Vi har samarbeidet godt med dem i mange år. Vi fører statistikk over alle hendelsene på stien. Dette bruker stiftelsen som

grunnlag for å sikre stien ytterligere. Ved å gi oss full bruksrett over dette bygget, viser de at de tar oss på alvor. Slike samarbeid mellom private drivere som Stiftelsen Preikestolen, frivillige organisasjoner som oss, og offentlige etater må til for å rekruttere og beholde mannskap til framtidens redningstjeneste. Vi er avhengig av hverandre, sier han.

Ifølge Kjellelvold er nybygget et resultat av et langsiktig arbeid.

– Jeg tror ikke det stopper her. Vi legger til rette for vandreopplevelser rundt hele Lysefjorden. Det kan føre til enda mer besøk, og øke behovet for beredskap også utenom Preikestolen. Jeg vet ikke hvordan dette beredskapsbehovet vil utvikle seg, men for selve Preikestolen er vi godt rustet nå, sier lederen for Lysefjorden Utvikling og Stiftelsen Preikestolen.

↑ – Det nye beredskapsbygget reduserer vår responstid på oppdrag rundt Preikestolen med minst 30 minutter, sier Bård Karlsen, leder for Norsk Folkehjelp Strand og Forsand.

↑ Mia Schrage fra Stavanger og Hans Stenberg fra Hamar legger ut på en runde rundt Utøya. På veien møter de ungdommer som bader, spiller fotball, går tur eller bare sitter for seg selv.

På vakt for ungdommene

På Utøya dreier Norsk Folkehjelps sanitetstjeneste seg om langt mer enn plaster, bandasjer og førstehjelp. Det handler ikke minst om å være til stede for ungdommene.

Tekst og foto: Morten Ødegaard

To jenter kommer springende mot førstehjelperne. Det er siste torsdag i juli, og hundrevis av ungdommer fra hele landet er samlet på AUFs sommerleir.

– Vi blir alltid ekstra på vakt når noen kommer løpende, sier Mia Schrage fra Stavanger, en av mange folkehjelpere som bruker sommerferien som frivillig på Utøya.

Like bak kommer en gutt haltende over sletta. Han har dratt shortsene opp over kneet,

og venninnen holder ham i handa. Jentene som løper foran, er andpustne.

– Han er allergisk mot veps. Kan dere hjelpe ham?

En sommer å vende tilbake til. Gjennom sommeren har Norsk Folkehjelp sanitetstjenester på leirene til Rød Ungdom, SU og AUF, og under minnemarkeringen 22. juli. Mange av de frivillige kommer tilbake år etter år.

– Jeg var her i fjor, og syntes det var kjempekjekt her. Da de søkte etter folk til sani-

↑ Mia og Hans stopper ved fotballbanen for en prat med Ane Nilsson Horneland fra Stavanger og Jan Roar Sandnes fra Møre og Romsdal. Førstehjelperne holder hverandre oppdatert på hva som skjer rundt omkring på øya.

tetstjenesten igjen, meldte jeg meg på, forteller Ane Nilsson Horneland fra Stavanger.

Gjennom fotballkamper, statsministerbesøk, konserter, nattkafé og bading står sanitetsmannskapene klare. Av og til må noen av ungdommene sendes til legevakta i Hønefoss. Både medisiner og mer alvorlige ting må håndteres av lege, men som regel går det

aller mest i småskader. En kan ha sovet på en skulder så den har blitt stiv. Andre har vondt i en ankel eller et kne. Hos førstehjelpene blir de undersøkt og får et plaster eller en bandasje.

Mange ulike aktiviteter. Mens guttens vepsestikk blir tatt hånd om, starter Mia på den

regelmessige runden rundt øya sammen med kollega Hans Stenberg fra Norsk Folkehjelp Hamar. Selv om Utøya er nokså liten, rommer den mye. Her er det skog, kupert terreng, klipper, skjær og små badestrender. En runde rundt øya er omtrent 2,5 kilometer lang, og tar en halvtimes tid å gå.

– Utøya er bare en liten prikk på kartet,

→

↑ Tora Haugsgjerd oppsøkte førstehjelperne med en vond tå. – Det virket som de virkelig brydde seg om oss. Vi ble liksom litt kjent mens vi satt der, og det var veldig hyggelig.

↑ På vakt på Utøya. Gjennom sommeren er frivillige fra Norsk Folkehjelp til stede når ungdommer fra hele landet samles på øya.

men når du kommer hit, blir du møtt av så mye liv at du skulle nesten tro det var en hel by her, sier Hans.

De åtte førstehjelperne fra Norsk Folkehjelp har et hovedkvarter på øya, men følger med fra ulike steder. Terrenget er uoversiktlig, og ungdommene er spredt rundt omkring.

Noen spiller fotball og andre bader. Noen sitter alene på et skjær og tenker.

– Hei, går det bra med deg? roper Mia til en gutt som sitter alene i vannkanten nedenfor Kjærlighetsstien.

– Ja, det går fint, sier gutten.

– Hva driver du med, da? spør Mia.

– Kaster steiner i vannet, sier gutten og smiler.

– Ok, fint, kos deg videre, sier Mia, og ler litt mens hun ser på Hans.

En fortellende stillhet. Lyden av latter og samtaler når ofte Mia og Hans på rundene, men de opplever også stille partier der bare vinden og bølgene høres.

– Stillheten forteller en historie som alle kjenner. Den bringer tilbake det som skjedde her, og minner oss om at vi aldri må glemme, og at vi aldri må la det skje igjen, sier Hans.

– Det er mye kjærlighet her, og en helt spesiell stemning, sier Mia.

Hans nikker enig: – Det er veldig sterkt. Og på samme tid veldig rørende. Så det er – ja, det er – vakkert, rett og slett sier han.

De går opp mot minnesmerket, der navnene på alle som ble drept i terrorangrepet i 2011 er gravert inn i metallet. Hans stopper opp ved ett av navnene. Hanne Anette Balch Fjalestad. Førstehjelperen som ville beskytte ungdommene mot kulene, og stilte seg opp foran dem. Hun ble 43 år gammel.

Nede ved fotballbanen sitter førstehjelperne Ane og Jan Roar Sandnes fra Møre- og Romsdal på en ATV og følger med. Når Mia og Hans møter dem, oppdaterer de hverandre på hva som har skjedd. Så langt er alt bra langs stien rundt øya. Ane og Jan Roar kan fortelle at en av spillerne fikk en lårhøne som måtte behandles med ispose. Ellers har alt vært rolig.

– Det blir nok flere skader etter hvert. Ungdommene er vanligvis litt mer slitne etter noen netter med lite søvn, samtidig som fotballkampene blir mer intense når det nærmer seg sluttspillene, forteller Jan Roar.

Psykososial førstehjelp. Noe av det viktigste Norsk Folkehjelp gjør på øya, er å være til stede for ungdommene. Flere av dem kommer langveis fra, og mange er alene uten mamma og pappa for første gang. Noen kjenner på hjemlengsel og trenger noen å snakke med.

– Noen har kanskje aldri vært så langt hjemmefra før. Da kan hjemlengselen lett komme etter noen dager, så vi bidrar med en del psykososial førstehjelp også, forteller sanitetsleder Halvard Odden fra Odalen.

Han har også med seg de fire hundene sine. De fungerer ofte som en ekstra støtte for ungdom som bare trenger noen å kose med. Andre deltakere trenger en pause fra

↑ Halvard Odden, ambulanse- og beredskapsleder i Norsk Folkehjelp Odalen, har vært frivillig i organisasjonen i 18 år. – Det beste er samholdet og opplevelsene vi får. Jeg møter så mange hyggelige, nydelige folk overalt.

leiren hos voksne som bryr seg, kanskje å snakke med noen fordi de har det vondt inni seg.

– I psykososial førstehjelp er det ingen fast måte å stille sårene på. Det er sår som ligger inni personen, og det holder ikke med plaster, sier Hans.

Selv om førstehjelpene er godt trent i psykososial førstehjelp, kan det noen ganger være vanskelig å vite hva som hjelper mest.

– Ofte kan faktisk stillhet være det beste. Det å sitte ved siden av personen og bare vise at vi er nær. «Vi trenger ikke å vite så mye; bare vit at du ikke er alene.» Det kan ofte være en stor trøst, sier Hans.

Noen ganger er en kombinasjon av fysisk og psykososial førstehjelp viktig: – Jeg kom hit sent en kveld med en tå som var veldig vond, forteller Tora Haugsgjerd, en av deltakerne på årets leir. – Førstehjelpene var ikke bare opptatt av tåa. Jeg fikk godteri og noe godt å drikke, og vi hadde det veldig koselig. Det virket som om de virkelig brydde seg om oss.

Kommer fra hele landet. Rundt pausebordet i Norsk Folkehjelps hovedkvarter høres dialekter fra hele landet. Hamar. Stavanger. Odalen. Bodø. Møre og Romsdal. Hønefoss. Flere av folkehjelpene møttes til tjeneste for første gang for et par dager siden. Nå fungerer de som et sammensveiset lag.

Metodene førstehjelpene bruker, varierer fra sted til sted. Det å samles om en oppgave binder de ulike landsdelene sammen, både sosialt og faglig.

– Det er ikke så ofte vi opplever å ha tjeneste sammen med folk fra mange ulike steder. Det er veldig inspirerende med så mye

↑ På vei til sanitetshytta treffer de to ungdommene Mia. Hun slår følge med dem bort til de andre førstehjelpene.

↑ Hans stopper ved navnet til Hanne Anette Balch Fjalestad. Førstehjelpen forsøkte å beskytte ungdommene under terrorangrepet 22. juli 2011. Hun ble 43 år gammel.

erfaringsutveksling. Vi sitter og prater og juger og har det moro rundt bordet når det ikke er noe å gjøre. Det er det som gjør at samholdet er så godt, sier Halvard.

Flere av de frivillige har vært på Utøya før, og for mange har denne sanitetstjenesten blitt en fast post på sommerprogrammet.

– Det er en fantastisk organisasjon å være en del av, og jeg tror de fleste her deler den oppfatningen, avslutter Halvard.

Mens det nikkes rundt bordet, kommer det inn ei jente med vondt i kneet. Mia og Hans begynner på en ny runde, og sommeren fortsetter på Utøya.

Hjem til Utøya

På Utøya har Hege Hermansen opplevd sin verste dag.
Mange år senere opplevde hun en av sine aller beste.
I dag er det som å komme hjem.

Tekst og foto: Morten Ødegaard

Det var et forferdelig regnvær. Hege Hermansen fra Hadeland var bare fem år, kald og våt da himmelen åpnet seg over Utøya tidlig på 2000-tallet, mens moren og faren hennes strevde med å sette opp teltet.

– Jeg husker jeg synes det tok forferdelig lang tid å få det opp. Når skulle det gøye begynne? Det er det første minnet jeg har herfra, forteller Hege, som den gangen ikke visste hvor mye Utøya etter hvert skulle prege livet hennes.

Heges mor og far var aktive frivillige i Norsk Folkehjelp, og stilte i uniform hver sommerferie. Mens de rensket sår og bandasjerte vonde knær, var Hege opptatt med å finne fine steiner.

– Jeg var veldig glad i steiner, så jeg plukket alltid med meg steiner fra Utøya. Jeg plukker fremdeles alltid med meg en stein når jeg skal hjem, sånn at jeg har en stein for hvert år.

En herremann fra Jæren. Mange steiner og mange år senere står Hege igjen i uniform på Utøya og ser MS «Thorbjørn» snegle seg over vannet.

Folkehjelperne på Utøya hadde denne sommeren hatt problemer med å få nok mannskaper ut på tjeneste. Hege hadde ringt hovedkontoret, som fikk medlemmer fra Norsk Folkehjelp Jæren til å stille opp.

– «Herregud, skal de jærbuene hit», tenkte jeg. «De aner jo ikke hvordan ting fungerer her ute, og attpåtil er de seint ute». Jeg var lettere irritert, forteller Hege.

Men da båten la til kai og de forsinkede mannskapene fra Jæren steg i land, kom en herremann ved navn Angus mot Hege og smilte.

– Og så hilser han på meg, og så ser han på meg og sier: «Hei, Angus heter jeg». Jeg husker at jeg tenkte at det var de vakreste øynene jeg hadde sett, forteller Hege.

Ble med i Sanitetsungdom. Hver sommer etter at Hege hadde begynt å samle på steiner, var familien på plass på Utøya. Med både foreldre, tante og onkel i Norsk Folkehjelp Hadeland, ble det etter hvert naturlig for Hege å bli med i Sanitetsungdommen.

↑ Hege er nå forlovet med Angus og har flyttet fra Hadeland til Jæren. (FOTO: PRIVAT)

– Jeg hadde nok en litt annerledes barn- dom farget av folkehjelpskulturen. Når andre ungdommer reiste bort til vennene sine på fredager, møttes vi i sanitetsungdomsgruppa for å øve på førstehjelp.

Den siste sommeren med familien var i 2010. Året etter skulle Hege være på øya for første gang uten foreldre.

22. juli 2011. Sommeren 2011 var Hege blitt 16 år, og deltok som sanitetsungdom under opplæring på Utøya sammen med flere andre folkehjelpere. De hadde vært der siden søndag, og nå var det blitt fredag.

– Vi var åtte fra Folkehjelpea den dagen. Elin, Guttorm, Anna, Anne-Berit, Hanne, Even, Wenche og meg, sier hun.

Det hadde regnet kraftig. Fotballkampene var avlyst fordi banen var for våt, og den største sikkerhetsbekymringen på øya var at teltene sto så tett at barduner og teltstenger kunne bli snublefeller.

– Snubletråder var jo den største risikoen vi så for oss, forteller Hege.

Så kom meldingene fra Oslo. En bombe hadde eksplodert i regjeringskvartalet. Folkehjelperne forsto raskt at det kunne være ungdommer på Utøya som hadde foreldre som jobbet der. Noen gikk for å samle deltakerne fra Oslo og Akershus, slik at de kunne få ringt hjem. Hege ble igjen ved Folkehjelpas telt sammen med venninnen Anna, datteren til Hanne. De begynte å steke vafler.

– Vi tenkte at de som trengte litt ekstra omsorg kunne komme ned til oss, spise litt og snakke og bli tatt vare på, sier Hege.

Skuddene faller. Hanne og Anne-Berit gikk opp mot kafébygget. Samtidig var en ny folkehjelper på vei over til øya. Flere gjorde seg klare til å møte ham ved kaia og hjelpe til med førstehjelpsutstyret han hadde med seg. Så hørte de lydene. Flere trodde først at det var fyrverkeri.

Men Guttorm skjønte at det ikke var det.

→ Da sommerleirene kom tilbake til Utøya, var Hege også tilbake i uniform. Siden har hun fortsatt å dra dit hvert år.

TEMA: Bruker fritida på sanitet og redning

Folk skrek. Ungdommer kom løpende. Skuddene kom nærmere.

– Guttorm reagerte med én gang. Nå måtte vi inn i Skolestua. Det var ingen diskusjon. Det var bare å gjøre som vi fikk beskjed om, sier Hege.

Ikke lenge før hadde Norsk Folkehjelp Hadeland deltatt på en terrorøvelse sammen med politiet. Nå gjorde de det de hadde øvd på.

Søkte tilflukt i Skolestua. Hege og de andre kom seg inn i Skolestua sammen med en stor gruppe ungdommer. Døra ble låst og vinduene dekket til med madrasser. Skolestua var etter hvert fylt til randen. Noen lå under sengene, andre satt oppå sikringsskapet. En av ungdommene var skutt. Til slutt bestemte de seg for ikke å slippe inn flere.

– Vi hørte at skuddene kom nærmere, forteller Hege.

De ble værende bak den låste døra til politiet kom og hentet dem ut. Så ble de fraktet med MS «Thorbjørn» over mot fastlandet. Men fordi landsida var full av skadde ungdommer og nødetatspersonell, ble de ført over til Storøya. Der ventet andre fra Norsk Folkehjelp på dem. For Hege er det fremdeles et av de sterkeste minnene fra denne dagen.

– Det å se noen i den samme uniformen ... Det er familie, liksom. Vi stolte ikke hundre prosent på noen eller noe akkurat da. Men dette var folk vi var trygge på, og vi så dem stå der allerede da lemmen på båten gikk ned.

Fra Storøya ble de kjørt videre med buss til Sundvollen. Der begynte de etter hvert å få oversikt over hvem som hadde kommet seg av øya. To av folkehjelperne manglet: Anne-Berit og Hanne.

↑ Hege forteller hvor sterkt det var å se folkehjelpsuniformen når de kom til landsida. Når de ikke kunne stole på noen visste de at de kunne stole på dem. De var som familie.

Senere på kvelden kom Anne-Berit. Hun hadde blitt igjen på Utøya for å hjelpe hardt skadde ungdommer, og var blitt fraktet fra øya i en privat båt.

Hanne kom aldri. – Jeg tror veldig mange av oss kjente på oss at det var noe som ikke stemte da Anne-Berit kom alene. Men ingen turte å si det høyt, sier Hege.

De ventet på nytt om Hanne. Datteren hennes, Anna, som hadde sittet og stekt vafler sammen med Hege noen få timer tidligere, var også blant dem som hadde kommet seg i sikkerhet. Etter hvert begynte håpet å svinne.

I dag vet Hege mer om det som skjedde med Hanne. Ungdommer som var på Utøya har fortalt at Hanne stilte seg mellom gjerningsmannen og ungdommer som forsøkte å komme seg unna.

– Hun gjorde det tøffeste noen kan gjøre. Hun prøvde virkelig å gi dem tid, sier Hege.

Det er fortsatt tungt for Hege å se Hannes navn blant navnene på minnesmerket på Utøya.

– Det beste hadde jo vært om navnet hennes ikke sto der. Absolutt. Men samtidig blir jeg litt stolt av den jobben hun gjorde.

Hanne er også blitt en målestokk for Hege.

– Jeg tenker ofte at jeg vil være like god til å gi omsorg som det Hanne var. Du måler deg jo litt opp mot henne.

Tilbake til Utøya. Bare én måned etter 22. juli var Hege tilbake på Utøya. Norsk Folkehjelp hadde sanitetsansvaret under minnemarkeringen, og 16-åringen tok på seg uniformen igjen.

– Jeg husker at jeg syntes det var veldig vanskelig. Når du tar på deg uniformen, tar du også på seg en rolle. Du skal være stødig og sterk. Og jeg var nok ikke i en posisjon hvor jeg kunne være det.

Det skulle bli en lang vei tilbake. I flere år gikk Hege i behandling, og hun forteller at det tok mer enn ti år før de gode dagene begynte å bli flere enn de dårlige. Men å gi slipp på Utøya var aldri noe alternativ.

– Hver gang jeg hadde lyst til å tenke at «nå skal jeg bare ta helt avstand», ble det heller sånn: Fader heller. Nå skal jeg ta plass. Dette får ingen ta fra meg. Dette skal gå bra.

Da sommerleiren kom tilbake til Utøya, var Hege også tilbake i uniform. Siden har hun fortsatt å dra dit. Utøya har vært et av de mest konstante holdepunktene i livet hennes. Før

årets første tur kan hun fortsatt glede seg så mye at hun får vondt i magen.

– Det er som om jeg skal hjem. Jeg tenker: «Nå skal jeg endelig få reise hjem igjen en tur».

Turen på Kjærlighetsstien. Hege og Angus hadde bare kjent hverandre noen dager da de ble sittende og dele en cola og prate. De andre folkehjelperne begynte raskt å ane at noe var på ferde.

– De begynte å tulle med oss, og vi var begge sånn: «Nei, nei, nei».

Senere den kvelden måtte en av deltakerne til legevakta på Ringerike. Angus tilbød seg å kjøre, og Hege ble med for å følge opp pasienten.

↑ Hege i sort t-skjorte (profil tøy som Folkehjelpe hadde på den tiden), følger spent med på at en av venninnene hennes blir skadesminket. (FOTO: PRIVAT)

↑ Hege og pappa på den tiden hun begynte å være med på Utøya. Han er fremdeles en folkehjelper. (FOTO: PRIVAT)

– På veien tilbake ble det en liten, koselig kveldsdate, rett og slett, smiler Hege.
– Da vi kom tilbake til Utøya, måtte vi innrømme at de andre kanskje hadde hatt rett likevel. Og det var det ingen som ble overrasket over.

Mot slutten av den siste kvelden gikk Hege og Angus en tur på Kjærlighetsstien. Der kom det første kysset. Fem dager tidligere hadde Hege stått på brygga og irritert seg over de forsinkede jærbuene. Nå hadde hun falt for en av dem.

Dagen etter var leiren over. Angus dro hjem til Jæren, Hege til Hadeland. Men det gikk bare en uke før de bestemte seg for å møtes igjen. Hege bestilte flybillett til Jæren. Noen dager før avreisen ringte hun Angus.

– Jeg sa: «Du, Angus, jeg vet at dette sikkert kommer brått på, men jeg orker ikke dette. Kan ikke vi bare være kjærester?».

Svaret kom enkelt: – «Jo, det synes jeg».

I dag har Hege flyttet til Jæren. Og hun og Angus er forlovet.

– Hvis du hadde sagt til meg for ett år siden at jeg skulle flytte til Jæren og være forlovet, hadde jeg sagt at du var morsom, sier hun.

Det var heller ikke gitt at kjæresten skulle være en annen folkehjelper. Tvert imot hadde Hege vært ganske sikker på at akkurat dét ikke var noen god idé. Nå ser hun annerledes på det.

– Det var omsorgen jeg falt for. Hvis du ser Angus, tenker du kanskje at dette er en

ganske tøff fyr. Men så er han den mykeste mannen jeg har vært borti.

Sterkere enn før. For Hege har kjærligheten gitt Utøya enda en betydning.

– Jeg har på en måte opplevd den verste dagen i livet mitt her ute. Og så har jeg forhåpentligvis, og det tror jeg, opplevd den fineste.

Ytterpunktene kunne knapt vært større. Nå spøker Hege og Angus med at de kanskje burde gifte seg på Utøya også.

– Når vi først er i gang, hvorfor ikke, sier Hege.

Erfaringene fra Utøya har satt spor, men hun opplever også at hun er sterkere enn før.

– Jeg orker ikke å kaste bort tid på ting jeg

→

↑ Hege og Angus ser fram til hva ligger foran dem i livet. (FOTO: PRIVAT)

ikke ser vitsen med. Jeg kan nok virke veldig direkte for mange. Men det er sjelden folk trenger å lure på hvor de har meg.

Flere gode dager i vente. For noen år siden ville tanken på å forlate Hadeland vært vanskelig. Nå har Hege gjort nettopp det. Hun har flyttet fra familie, venner, en jobb hun elsket og lokallaget i Norsk Folkehjelp som hun vokste opp i.

– Hadde du spurt meg for fem år siden om jeg kunne rive opp livet mitt på Hadeland og flytte til Jæren, hadde jeg sagt nei. Det tør jeg ikke. Nå står jeg nok stødigere enn jeg noen gang har gjort.

Det betyr ikke at alt er blitt enkelt. Dagene rundt 22. juli er fortsatt vanskeligere enn resten av året. Men det som tidligere var veldig tungt, er ikke like tungt lenger. Når Hege skal sette tall på livet nå, lander hun på 85–15.

– 85 prosent gode dager og 15 prosent dårlige. Det er jo ganske bra, sier hun.

Og dårlige dager trenger ikke lenger bety det de en gang gjorde.

– Det er helt greit hvis en dårlig dag skyldes at middagen svir seg. Da tenker jeg: «Ja, ja. Da begynner vi på nytt».

Nå gleder Hege seg mest til det som ligger foran henne.

– Jeg tenker bare: «Gud, hvor mye jeg har igjen å oppleve». Jeg gleder meg til resten av livet.

Og kanskje venter enda en stor begivenhet på Utøya. Hvis det skjer, vil Hege gjøre som hun har gjort siden hun var liten: Ta med seg en stein hjem.

FENIX
LIGHTING FOR EXTREMES

LYS OPP I MØRKET MED KVALITETSLYKTER FRA FENIX

HÅNDLYKTER // HODELYKTER // SYKKELLYKTER // CAMPINGLYKTER

LYKT TIL SØK OG REDNING

Lett hodelykt med fire moduser, 2200 lumens hvitt lys og 140 lumens rødt lys

HM65R v2

☀ 2200 lumen
📶 230m maks rekkevidde

Fenix HM65R v2.0 er en lett hodelykt i magnesiumlegering, konstruert for tøffe miljøer.

Hodelykten har en maksimal lysstyrke på 2200 lumen og fire moduser, inkludert spotlight, flomlys, kombinert spotlight/flomlys og kraftig rødt lys på opptil 140 lumen som lar deg bevare nattesynet.

VEIL. PRIS
kr 1.499,-

Spesialpriser til Norsk Folkehjelp lokallag. **KONTAKT OSS!**

PULSAR

Termiske kikkerter
– Perfekt til søk og redning!

Spesialpriser til Norsk Folkehjelp lokallag **KONTAKT OSS!**

REKKEVIDDE 750 M AXION XQ19 Veil. pris 12.900,- Axiom XQ19 Compact Jakt nr. 1 2026	REKKEVIDDE 1050 M AXION XQ30 Pro Veil. pris 15.500,- Axiom XQ30 Pro Jeger nr. september 2024
REKKEVIDDE 1300 M AXION XG30 Veil. pris 19.999,- Axiom XG30 Compact Jeger nr. 3 2025	REKKEVIDDE 1750 M AXION XG35 Veil. pris 24.000,- Axiom XG35 Compact Jeger nr. 2 2025

Pulsar egenskaper

- Hurtigstart, bilde innen 3-4 sekunder
- WiFi og video på alle enheter
- Temperaturtoleranse -25 til +40/50
- Utskiftbare ladbare batterier
- Vannett IPX7
- Norsk meny på alle enheter

@PulsarVisionNorway
@pulsar.vision.norway
pulsarvision.no
PulsarVision

TENO ASTRO

Teno Astro AS
Industriveien 8b
6517 Kristiansund N

Tlf.: 71 56 57 10
post@tenoastro.no
www.tenoastro.no

Spesialpriser til Norsk Folkehjelp lokallag. Kontakt oss!

LO Norge

Skolenes landsforbund
Skuvllaid riikkalihttu | Skoleforbundet i LO

 Fred. Olsen & Co.

**Et godt arbeidsmiljø
og topp sikkerhet
– to sider av samme sak**

Norsk Lokomotivførerforbund

AAF | Arbeiderbevegelsens
Arbeidsgiverforening

bāma

Norsk Nærings- og
Nytelsesmiddelarbeiderforbund

Sørmarka
KONFERANSEHOTELL

**Norsk
Jernbaneforbund**

Norsk
Arbeidsmandsforbund

LO Media

ANNONSER

Norsk Folkehjelp takker for støtten fra lokale klubber og foreninger

Fellesforbundet

Avd. 57 Nord Rogaland

Fellesforbundet

Avd. 5

Avd. 3
Møre og Romsdal

Fellesforbundet

Avd. 23 Raufoss J & M – www.ff23.no

Fellesforbundet

Marinestasjonen

FAGFORBUNDET

Frogn

Fellesforbundet

Avd. 19 Sogn & Fjordane Fagforening

Fellesforbundet

Avd. 25 Stavanger

Norsk
Tjenestemannslag

Norsk Medisinaldepot

Fellesforbundet

Avd. 26 Østfold Fagforening

Fellesforbundet

Oslo Grafiske Fagforening

Norsk
Tjenestemannslag

Mattilsynet

Fellesforbundet

Avd. 53 Nordre Nordland og Sør-Troms

Avd. 91 Bodø

Avd. 40 Kristiansund

Fellesforbundet

Avd. 43 Øvre Buskerud Fagforening

Avd. 15 Innlandet

ELog IT

Hordaland/Sogn og Fjordane
Elektroarbeidernes Fagforening

Fellesforbundet

Avd. 108 Innherred Fagforening

Avd. 21 Fredrikstad

Fellesforbundet

Avd. 185 Flyarbeidernes Forening

Fellesforbundet

Avd. 29 Søre Sunnmøre

Fellesforbundet

Avd. 747 Unionen Fagforening

Fellesforbundet

Avd. 75 Halden Fagforening

Norsk Folkehjelp Nettbutikk

Alt du trenger av førstehjelpsutstyr,
redningsutstyr, hjertestartere og
tilhørende forbruksmateriell.

Lokallag har **rabatterte priser!**

Norsk Folkehjelp
Førstehjelpsutstyr

Scan meg
for å besøke
nettbutikken

butikk.folkehjelp.no

Norsk Folkehjelp takker sine hovedsamarbeidspartnere

– fellesskap i hverdagen

Om Norsk Folkehjelp

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon. Vi jobber med internasjonalt utviklingsarbeid, humanitær minerydding, sanitet og redningstjeneste, integrering og asyl. Norsk Folkehjelp har mer enn 15 000 medlemmer i Norge og 2200 ansatte i over 40 land.

Om Appell

Appell er et fagblad for Norsk Folkehjelps medlemmer, ansatte, samarbeidspartnere og støttespillere. Formålet med Appell er å formidle Norsk Folkehjelps synspunkter og bidra til intern og ekstern debatt omkring de standpunkt organisasjonen tar. Appell skal ha en fri og kritisk dekning av Norsk Folkehjelps aktiviteter nasjonalt og internasjonalt og etterstrebe å gi et realistisk bilde av resultatene av Norsk Folkehjelps arbeid og ressursinnsats.

Her finner du oss:

Norsk Folkehjelps regionkontorer nåes på tlf.: 22 03 77 00

REGION NORD

Postboks 6166,
9291 TROMSØ
regionskontoret.nord@npaid.org

REGION MIDT-NORGE

Olav Tryggvasonsgate 5,
7011 Trondheim
regionskontoret.midt@npaid.org

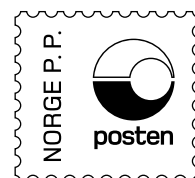
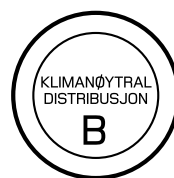
REGION VEST

Lars Hillesgt. 19, 3. etg, 5008 BERGEN
regionskontoret.vest@npaid.org

REGION ØST OG KURSKONTORET

Besøksadresse: Folkets Hus, Hunndalen
Postadresse: Pb 611, 2809 GJØVIK
regionskontoret.ost@npaid.org
kurs@npaid.org

Returadresse:
Norsk Folkehjelp
Postboks 8844, Youngstorget
0028 OSLO

Etter et langt liv er det mye du etterlater deg.

Solidaritet kan være noe av det.

ERNØ Foto: fotografene Lillian & Lena

Gjennom en testamentarisk gave til Norsk Folkehjelp kan du bidra til at solidariteten lever videre etter at du selv har gått bort. Vil du vite mer om hvordan du kan tilgodese Norsk Folkehjelp se www.folkehjelp.no eller ring **22 03 77 00**.

Norsk Folkehjelp